

Sveriges åttonde rapport till Europarådet under den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk

Förord

Förra året, 2020, firade minoritetspolitiken i Sverige 20 år. Det har varit 20 år av med- och motgångar, av utmaningar och av framsteg.

Flera reformer har genomförts under den här tiden och Sverige har - steg för steg - höjt ambitionsnivån. Arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter pågår ständigt och är en integrerad del av både minoritetspolitiken och politiken för de mänskliga rättigheterna. De reformer som genomförts ger resultat men när det gäller minoritetsspråkens revitalisering kämpar vi också mot klockan. Utvecklingen har gått för långsamt och viktig kunskap riskerar att gå förlorad, framförallt vad gäller överföringen av språk mellan generationer. Av den anledningen är språkarbetet prioriterat inom minoritetspolitiken.

Den pågående pandemin har försvårat arbetet med både samråd och revitalisering av minoritetsspråken. Även den viktiga organiseringen i civilsamhället påverkas av att människor inte kan mötas och dela erfarenheter, kultur och språk. Dessa svårigheter får dock inte leda till att arbetet med minoritetspolitiken stannar av. Regeringen har därför under året bland annat lanserat en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som ett led i att stärka minoritetsspråken.

Som på andra håll i Europa märker även minoriteter i Sverige av ett hårdare debattklimat och större utsatthet. Det är nödvändigt att fortsätta bekämpa rasism och diskriminering eftersom risken att utsättas för hot, hat och våld inte får vara ett hinder för personer som tillhör en nationell minoritet att vara öppna med sin identitet, sitt språk och sin kultur.

År 2019 förstärkte regeringen lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagändringarna var en del i en ambitionshöjning för att tydliggöra det allmännas ansvar för de nationella minoriteternas rättigheter. De förändringar som reformen innebar har redan gett resultat på lokal och regional nivå och lagt grunden till en fortsatt utveckling av minoritetspolitiken.

Sverige tar sina internationella åtaganden på stort allvar och regeringen välkomnar den konstruktiva dialogen med Europarådet som en del i den systematiska och kontinuerliga uppföljningen. Regeringen välkomnar även de nationella minoriteterna att bidra med fler perspektiv genom att lämna in synpunkter till Europarådet.

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister

INLEDNING

Nationella minoritetsspråk i Sverige

Riksdagen beslutade år 2000 att fem språk bedömdes uppfylla kriterierna för att vara ett minoritetsspråk enligt den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Finska, meänkieli och samiska bedömdes vara så kallade territoriella språk och de språken omfattas därför av stadgans del III. Det är Sveriges hållning att endast rapportera om utvecklingen för de språk som omfattas av ratifikationen.

Regeringen har noterat frågan från expertkommittén om att även inkludera älvdalskan i årets rapport som ett språk som omfattas av stadgans del II. Sverige har tidigare redogjort för skälen till att älvdalskan betraktas som ett folk mål, en slags dialekt. Sverige har också i tidigare rapporter framhållit värdet av att älvdalskan bevaras som en del av det gemensamma kulturarvet och regeringen ser positivt på det engagemang som finns för älvdalskans bevarande i och utanför Älvdalens kommun. Däremot är det regeringens bedömning att det inte framkommit några omständigheter som föranleder en omprövning av älvdalskans ställning.

Det pågår inte heller något arbete kring att se över antalet nationella minoritetsspråk. Ytterst är det riksdagen som tar ställning i frågor om vilka språk som ska utgöra nationella minoritetsspråk i Sverige.

Åtgärder för att sprida information om rättigheter och skyldigheter enligt stadgan

En stor del av det arbete som sker inom minoritetspolitiken sker på lokal och regional nivå. Där ansvarar kommuner och regioner för informationsspridning med stöd av de ansvariga myndigheterna Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. Samtliga kommuner och regioner är sedan den 1 januari 2019 skyldiga att anta mål och riktlinjer för sitt arbete med nationella minoriteter. Sedan tidigare gäller också en informationsskyldighet för de kommuner, regioner och myndigheter vars verksamhet har betydelse för de nationella minoriteterna.

Den senaste granskningsomgången avslutades den 8 december 2020. Expertkommitténs rapport och ministerkommitténs rekommendationer har översatts till svenska och publicerats på regeringens hemsida. Information har också funnits tillgänglig på webbplatsen minoritet.se.

Inför den kommande granskningscykeln har ett samråd hållits med de nationella minoriteternas riksorganisationer. Vid samrådet gavs information om konventionen och rapporteringsprocessen. När den åttonde övervakningscykeln är avslutad kommer även expertkommitténs rekommendationer och ministerkommitténs resolution att översättas till svenska och publiceras på regeringens hemsida.

Rapportens upplägg

Även om det finns skillnader mellan de olika minoritetsspråken i Sverige finns också stora likheter när det gäller förutsättningar och behov. De rättsliga ramarna för minoritetsspråken omfattar samtliga språk (med vissa variationer) och större åtgärder som vidtas gäller också i normalfallet alla språk. För att undvika onödiga upprepningar redovisas sådana generella åtgärder endast under avsnittet för finska. Om inget annat anges gäller de åtgärderna också för övriga språk. Där det är möjligt att dela upp resultat och åtgärder för respektive språk redovisas detta under respektive språk.

DEL I

I. FINSKA

ARTIKEL 7 – Mål och principer

7.1.a - Erkänna finska som uttryck för kulturell rikedom

Finska är det minoritetsspråk som har flest talare i Sverige. Sveriges och Finlands långa gemensamma historia har medfört att finska talats i delar av Sverige så länge som 1000 år. Finska är ett av de mest synliga nationella minoritetsspråken i den svenska offentligheten, det sker bland annat regelbundna sändningar i både tv och radio. I Sverige har satsningar gjorts på det finska språket och kulturen under lång tid, det har exempelvis funnits strukturer för språkvård sedan 1970-talet. Precis som för de andra minoritetsspråken pågår en språkbytesprocess bland finsktalande i Sverige som regeringen vill bryta.

En viktig och självskriven del av den svenska minoritetspolitiken är bevarande, revitalisering och utveckling av minoritetsspråken. Genom satsningar på kultur och språk tydliggörs värdet av de nationella minoritetsspråken som en del av det gemensamma kulturarvet och ett naturligt inslag i offentligheten. Statens kulturråd har under 2021 fått regeringens uppdrag att redovisa vilka fortsatta insatser det finns behov av för att nå målen för minoritetspolitiken och strategin för romsk inkludering.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) ansvarar för språkvård och revitaliseringsarbete såväl för svenska som de nationella minoritetsspråken. Under 2018–2019 genomförde Isof en undersökning av bibliotek och vårdcentraler i hela landet för att undersöka vilka språk som representeras i det offentliga rummet. Rapporten som publicerades i december 2019, visar bland annat att de regioner som tillhör förvaltningsområdet i norra Sverige är bättre på att synliggöra finska, meänkieli och samiska. I rapporten lyfter Isof fram behovet av att exponera finska och övriga nationella minoritetsspråk för att synliggöra dem bättre och öka medvetenheten om att dessa språk har en särskild status.

Isof delar också varje år ut minoritetsspråkspiset till en person eller organisation som gjort betydelsefulla insatser för ett eller flera minoritetsspråk i Sverige. Priset har under flera år gått till insatser som främjat de nationella minoritetsspråken. Det kan till exempel gälla

språkpolitiskt arbete, kulturarbete, pedagogiskt arbete eller röra terminologi och översättning. Priset delas vanligen ut vid Isof:s årliga språkkonferens, Språkrådsdagen.

En uppföljande undersökning som genomförts under 2020 har undersökt hur ett antal myndigheter arbetar med finskspråkig och teckenspråkig information på sina webbplatser. Isof har tidigare gjort liknande undersökningar för finska och övriga nationella minoritetsspråk, och liknande uppföljningar ska också göras för meänkieli, samiska, jiddisch och romani chib. Resultatet från undersökningen, som publiceras 2021, kommer att användas för att uppmärksamma finskspråkigas, och andra minoriteters, rättigheter att använda sitt språk i kontakt med myndigheterna.

Isof medverkar regelbundet i evenemang med syfte att visa upp finskans särskilda status i Sverige. Bland annat medverkar medarbetare på Isof vid den europeiska språkdagen, för att informera studenter om de nationella minoritetsspråken och deras status. Isof:s språkvårdare i finska anlitas också för föreläsningar och seminarier samt medverkar i medier och andra offentliga sammanhang. Isof synliggör också det finska språket via tidskriften Kielviesti, som kommer ut med fyra nummer per år. I tidskriften publiceras term- och översättningsrekommendationer samt artiklar om aktuell finsk språkvård och om det finska språkets utveckling. Tidskriften innehåller också fyra sidor på meänkieli. Isof:s språkvårdare medverkar regelbundet i ett program som sänds i Sveriges Radios finska redaktion där de svarar på språkfrågor om finska.

7.1.b - Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av finska

För de tre minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska, som omfattas av del III av stadgan, finns som tidigare rapporterats om en särskild ordning med förvaltningsområde för respektive språk. Syftet med förvaltningsområdena är att höja minoritetsspråkens status, synliggöra språken och öka samhällsservicen på minoritetsspråken. Sedan införandet 2010 har förvaltningsområdena vuxit genom frivilliga anslutningar från kommuner och regioner. År 2021 ingår totalt 84 kommuner och 15 regioner i förvaltningsområde för ett eller flera av språken. Dessa rättigheter innefattar bland annat att enskilda har rätt att använda sitt minoritetsspråk vid kontakter med förvaltningsmyndigheter vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med förvaltningsområdena samt rätt till förskola och äldreomsorg helt eller till väsentlig del på minoritetsspråken. Förvaltningsområdena för meänkieli och samiska är främst belägna i norra Sverige och en majoritet av förvaltningsområdena för finska är belägna i Mälardalen och intilliggande områden.

I och med lagändringen 2019 infördes en bestämmelse om ansökan om inträde i och utträde ur ett förvaltningsområde i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Kraven för att en kommun ska kunna beviljas utträde ur förvaltningsområde är högt ställda mot bakgrund av förvaltningsområdenas betydelse för enskilda och för Sveriges åtaganden enligt språkstadgan. Det krävs synnerliga skäl för att regeringen ska kunna besluta om utträde.

Det kan exempelvis innebära att det i en kommun, trots rimliga ansträngningar från kommunens sida, saknas intresse för att utnyttja rättigheterna från den aktuella minoritetens sida. En ansökan om utträde lämnades in av Mariestads kommun som ingår i förvaltningsområdet för finska. I december 2020 avslog regeringen ansökan mot bakgrund av att den sverigefinska minoriteten i kommunen visat ett tydligt intresse av att utnyttja de rättigheter som är knutna till förvaltningsområdet enligt minoritetslagen. Sverigefinska organisationer, både i kommunen och på nationell nivå, motsatte sig ett utträde. Det var första gången regeringen prövade en ansökan om utträde enligt den nya lagstiftningen.

7.1.c - Vidta beslutsamma åtgärder för att främja finska

Satsning på minoritetsbibliotek och läsning

I december 2020 beslutade regeringen om ett uppdrag till Kungl. biblioteket vad gäller att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. I uppdraget ingår bland annat att dessa bibliotek ska vara stöd för landets kommuner och främja medieförsörjning på de nationella minoritetsspråken. Tillgång till litteratur för barn och unga ska särskilt beaktas. Idag finns inget motsvarande bibliotek för romani chib som det finns för de övriga nationella minoritetsspråken. Kungl. biblioteket bör därför särskilt se över och lämna förslag på hur biblioteksverksamhet för romani chib kan främjas. Uppdraget ska genomföras i samverkan med Sametinget och berörda nationella minoriteter och efter inhämtande av synpunkter från Statens kulturråd, Sveriges Kommuner och Regioner och andra berörda aktörer.

Regeringen har under våren 2021 lämnat en skrivelse till riksdagen, Barns och ungas läsning (skr. 2020/21:95) om arbetet med läsfrämjande i Sverige. Skrivelsen baseras på bedömningar i Läsdelegationens betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57). Barn som pratar minoritetsspråk lyfts i eget avsnitt. I skrivelsen framgår att barn och unga även i fortsättningen bör få möjlighet att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, sitt modersmål och teckenspråk, parallellt med det svenska språket. Barn bör även ges god tillgång till litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk än svenska. De nationella minoriteterna har beretts möjlighet att yttra sig i remitteringen av betänkandet.

Revitaliseringsmedel till organisationer

Isof fördelar årligen revitaliseringsmedel till organisationer som genomför projekt som främjar de nationella minoriteternas språk och kulturer. 2020 fördelades 3,5 miljoner kronor till 50 olika projekt. För 2020 tillkom en extra utlysning på 2 miljoner kronor fördelat på 18 projekt.

Under 2020 fick cirka 20 sverigefinska organisationer och föreningar stöd till språk- och kulturprojekt. Bland projekten kan nämnas Sverigefinska kulturens vänner som anordnar skivrarstugor på finska för sverigefinska elever, och den lokala organisationen Sverigefinska föreningen i Sundsvall som anordnar språkbad för barn. Projekten innefattar ofta kulturella uttryck men har fokus på språklig revitalisering.

Förslag till inrättande av språkcentrum och handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Regeringen bedömer att behovet av ett långsiktigt skydd av minoritetsspråken är stort. Under 2019 gavs Institutet för språk och folkminnen och Sametinget i uppdrag att lämna förslag till utformningen av ett handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken. Syftet med ett handlingsprogram är att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige. Myndigheterna föreslår i sin redovisning från 2020 en lång rad åtgärder som syftar till att stärka och bevara de nationella minoritetsspråken. Åtgärderna rör flera samhällssektorer och har stort fokus på utbildningsväsendet. Förslagen har remitterats under våren 2021 och bereds nu i Regeringskansliet.

Regeringen gav 2018 Isof i uppdrag att utreda formerna för hur språkcentrum för finska och meänkieli kan organiseras och utreda förutsättningarna för motsvarande funktioner för jiddisch och romani chib. Dessutom gavs Sametinget i uppdrag att utreda formerna för hur Samiskt språkcentrums verksamhet kan utvecklas för att främja fler samiska språkvarieteter. Isof och Sametinget föreslår inrättandet av ytterligare sex språkcentrum: två för samiska (nord- och lulesamiska), ett för meänkieli, ett för jiddisch, ett för romani chib och ett för finska. Centruman föreslås inrättas inom de båda myndigheternas verksamhet och placeras på strategiska platser i landet. Myndigheternas förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Utvecklingen på utbildningsområdet

För att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan beslutade regeringen den 22 december 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder på området (dir. 2016:116). Utredningen, som tog sig namnet Utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, överlämnade den 15 november 2017 betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91). Utredningen föreslår bland annat att ett nytt ämne – modersmål – med en garanterad undervisningstid ska införas i grundskolan och motsvarande skolformer (960 timmar i grundskolan). Betänkandet bereds i Regeringskansliet.

Det krävs ett långsiktigt arbete för att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur. Det är stora skillnader mellan språkens förutsättningar när det till exempel gäller antalet talare vilket också påverkar tillgången på lärare och förutsättningarna för att tillhandahålla läromedel och annat undervisningsmaterial. Rekryteringsbasen för studier i vissa minoritetsspråk på högskolenivå är därmed också begränsat, vilket har lett till att några av utbildningarna saknat sökande. Det finns regleringar på nationell nivå som styr utbildningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet som ger elever rätt till undervisning i grundskola och motsvarande skolformer samt i gymnasieskola och gymnasiesärskola, men praktiska förutsättningar för att få undervisning till stånd saknas ofta. Det saknas lärare som kan undervisa i språken och det är få elever som läser språken. Statens skolinspektions tillsyn av

hur huvudmän för grundskolans årskurs 7–9 erbjuder och anordnar undervisning i nationella minoritetsspråk hösten 2019 till januari 2020 visar att många huvudmän brister i erbjudandet av de nationella minoritetsspråken. Bland annat fick elever och vårdnadshavare felaktig information om sin rätt att delta i minoritetsspråksundervisning.

Sammantaget finns det på skolans område en omfattande rättighetslagstiftning men det behövs åtgärder för att undervisningen i nationella minoritetsspråk ska kunna äga rum i praktiken, och hålla en god kvalitet. Regeringen har i regleringsbrev för 2021 gett Statens skolverk i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. Skolverket ska, utifrån de fem nationella minoritetsspråkens och de olika skolformernas förutsättningar, föreslå en nationell organisation som kan bidra till ökad tillgänglighet till och bättre kvalitet i undervisningen i nationella minoritetsspråk. Stöd för undervisningen i nationella minoritetsspråk, till exempel tillgång till läromedel, ska ingå i Skolverkets analys. Skolverket ska vid genomförande av uppdraget inhämta synpunkter från Universitets- och högskolerådet, lärosäten med uppdrag att anordna utbildning och lärarutbildning i de nationella minoritetsspråken, Folkbildningsrådet samt från Institutet för Språk- och Folkminnen (Isof) och Sameskolstyrelsen. Skolverket ska även inhämta synpunkter från berörda parter och från företrädare för de nationella minoriteterna. Skolverket ska vid genomförandet av arbetet även beakta för uppdraget relevanta slutsatser och analyser i betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan (SOU 2017:91).

Regeringen beslutade den 9 maj 2018 att ge en särskild utredare i uppdrag att kartlägga behovet av åtgärder när det gäller undervisningen i modersmål och studiehandledningen på modersmål i grundskolan och motsvarande skolformer. Utredningen som tog sig namnet För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering (SOU 2019:18) överlämnade sitt betänkande i maj 2019. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

För att öka tillgången till lärare i språken föreslogs även i betänkandet (SOU 2017:91) att möjligheten att inkludera nationella minoritetsspråk som valbart ämne i grundlärarexamen borde övervägas. Regeringen har tagit frågan vidare och i promemorian Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301), föreslås det bland annat att grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 eller med inriktning mot arbete i årskurs 4–6 ska kunna omfatta modersmål, dvs. även nationella minoritetsspråk. Regeringen anser att kraven för grundlärarexamen därmed bör ändras så att ämnesstudier i modersmål, inklusive nationella minoritetsspråk, kan ingå i dessa båda inriktningar. Vidare föreslås i promemorian att en bestämmelse för utökad behörighet att undervisa i ämnet modersmål, inklusive nationella minoritetsspråk, ska införas som ska gälla både för den som har en ämneslärarexamen och den som har en grundlärarexamen. Undervisningsbehörighet enligt den nya bestämmelsen ska kunna ges för den som kompletterat sin examen med ytterligare ämnesstudier om minst 30 högskolepoäng, eller

motsvarande, i språkdiradaktik med inriktning mot undervisning i ämnet modersmål/nationella minoritetsspråk. Promemorian är remitterad och bereds nu i Regeringskansliet.

7.1.d - Underlätta och/eller uppmuntra användning av finska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet

Regeringen har i den senaste propositionen *En stärkt minoritetspolitik* konstaterat att överföringen av språk och kultur fortsatt ska vara en central uppgift för minoritetspolitiken. Eftersom minoritetspolitiken är sektorsövergripande behövs åtgärder för revitalisering på många områden i samhället. En viktig del är att öka språkens synlighet i offentligheten, exempelvis via massmedia. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen – Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Sveriges Utbildningsradio (UR). Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred allmänhet. Även kultursektorn är viktig för synliggörandet av minoritetsspråk. Som beskrivits ovan har flera åtgärder på kulturområdet vidtagits i syfte att främja användandet av minoritetsspråk, bland annat läsfrämjande, biblioteksverksamhet och ett uppdrag till Statens kulturråd att undersöka vilka insatser som behövs för att nå de minoritetspolitiska målen.

Ett flertal myndigheter har särskilda uppdrag för genomförandet av minoritetslagen inom sina områden. Ett exempel är Socialstyrelsen som under 2020 har haft i uppdrag att implementera minoritetslagen på myndigheten och att utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde. Socialstyrelsen har bland annat översatt information till finska till personal inom vården bland annat i samband med covid-19-pandemin.

Socialstyrelsen har genomfört åtta samråd med minoriteterna och intervjuat regionerna i förvaltningsområdena. Myndigheten har tillsammans med minoriteterna kommit fram till att man bland annat ska följa upp skyldighetsbärarna inom den kommunala äldreomsorgen. Uppföljningen kommer att avse språk, kulturkompetens och bemötande och företrädare för minoriteterna kommer att vara involverade i hela processen från framtagande av frågor till analys av resultat och eventuella förslag på insatser.

Andel särskilda boenden med möjlighet att tillgodose vård och omsorg av personer som talar finska är 40 procent i riket 60 procent i förvaltningskommunerna, enligt Socialstyrelsens rapport om insatser utifrån minoritetspolitikens mål 2020.

Arkiv, dokumentation och terminologiskt arbete

Riksarkivet samråder och samverkar med ett stort antal aktörer. Särskilt nära är samarbetet med de nationella organisationer vars representanter ingår i Samarbetsrådet för enskilda arkiv vid Riksarkivet. I enlighet med instruktionen för Riksarkivet samt förordningen om statsbidrag till enskilda arkiv beslutade myndigheten under 2019, efter samråd med

Samarbetsrådet, om bidrag till Sverigefinländarnas arkiv på 315 000 kronor. År 2020 beslutade Riksarkivet enligt samma ordning om bidrag till Sverigefinländarnas arkiv på 300 000 kronor.

Utredningen Översyn av arkivområdet (dir. 2017:106) lämnade sitt betänkande den 19 december 2019. Utredningen lämnar bland annat förslag på ett samlat arkivansvar för Sametinget, att Riksarkivet ska ägna särskild uppmärksamhet åt urfolket samerna och de övriga nationella minoriteterna i sin rådgivning och att uppdrag ska lämnas om att utreda förutsättningarna för arkivcentrumbildningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för urfolket samerna och övriga nationella minoriteter. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Institutet för språk och folkminnen har enligt sin instruktion bland annat i uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib. Under de senaste åren har minoritetspolitiken hanterat en rad centrala frågor, som bland annat har berört minoriteternas organisering och självbestämmande.

Isof har fortsatt att arbeta med att stärka det finska språket i Sverige så att språket kan användas i det offentliga. En viktig aspekt är att terminologin på finska följer utvecklingen i det svenska samhället, såsom den svenska minoritetslagen föreskriver, så att myndigheter kan besvara aktuella frågor från medborgare på finska och så att personal inom omsorgen kan använda en uppdaterad fackterminologi.

Isof arbetar löpande med att ge allmänheten och myndigheter rekommendationer och stöd i terminologiska frågor. Myndighetens språkvårdare i finska håller kurser för finsktalande inom olika yrken inom sjukvård och skolan liksom för tolkstuderanter vid Stockholms universitet. Covid-19-pandemin har medfört att en rad nya begrepp och terminologi uppkommit i det offentliga. Isof har skapat en svensk-finsk coronaordlista som blivit uppmärksammas av sverigefinsk media. Det har också nyligen publicerats en sverigefinsk biblioteksordlista, och en sverigefinsk kyrkoordlista kommer snart att färdigställas. Både arbetet med undervisning och ordlistor underlättar för myndighetspersonal att använda finska inom den offentliga sektorn.

7.1.e - Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder finska. Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk

Minoriteternas delaktighet och inflytande är centralt i den svenska minoritetspolitiken. För att stödja minoriteternas organisering finns ett organisationsbidrag som delas ut till de riksorganisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Bidraget omfattar ungefär 6,5 miljoner kronor årligen och fördelas av Länsstyrelsen i Stockholms län. För de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer finns ett särskilt bidrag som syftar till att stärka och möjliggöra ungas organisering. Bidraget fördelas av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF).

På nationell nivå hålls årliga samråd med samtliga minoriteter, både när det gäller specifika frågor för de enskilda minoriteterna och större samråd när samtliga minoriteter deltar och som utgör möjlighet till erfarenhetsutbyte. Uppföljningsmyndigheterna har under 2019 infört en modell med samordnade samråd där representanter för myndigheter och minoriteter har möjlighet att träffas under några dagar och föra dialog kring olika relevanta frågor. Det innebär också en möjlighet för minoritetsrepresentanter att träffas och utbyta erfarenheter. Under 2020 kunde inget samordnat samråd genomföras men både myndighetsrepresentanter och de nationella minoriteter som deltog 2019 var positiva till den nya samrådsformen. På regional och lokal nivå finns också exempel på arrangemang som minoritetsveckor som samlar samtliga nationella minoriteter till exempel i Skellefteå och Gävle.

I övrigt hänvisas till tidigare rapporter.

7.1.f - Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av finska på alla vederbörliga nivåer

Elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till modersmålsundervisning, även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, både inom det obligatoriska skolväsendet samt i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Enligt 8 kap. 10 § skollagen har barn i förskolan rätt att utveckla sitt modersmål i förskolan. Detta modersmålsstöd innefattar nationella minoritetsspråk. Huvudmannen är skyldig att anordna modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även om endast en elev i huvudmannens skolor ansöker om undervisning i språket. Kravet på att det måste finnas en lämplig lärare gäller dock även för de nationella minoritetsspråken. Den begränsning som gäller att en elev bara kan få modersmålsundervisning i högst sju läsår om eleven får undervisningen utanför den garanterade undervisningstiden, är inte tillämplig för undervisningen i nationella minoritetsspråk. En romsk elev som kommer från utlandet kan även få modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl.

Genom ändringar i skollagen, som trädde i kraft den 1 juli 2015, ges elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna en stärkt rätt till modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk. Lagändringen innebär att en elev i det obligatoriska skolväsendet som tillhör en nationell minoritet inte längre behöver ha grundläggande kunskaper i sitt nationella minoritetsspråk för att skolans huvudman ska vara skyldig att erbjuda modersmålsundervisning. En elev kan även välja att läsa minoritetsspråk inom sitt språkval för att på så vis kunna läsa minoritetsspråk inom timplanen för språkval inom det obligatoriska skolväsendet. Sedan 2015 finns också nationella kursplaner för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan för undervisningen i de nationella minoritetsspråken finska, romani chib, meänkieli och jiddisch; både som första och andra språk. Dessa kursplaner har nyligen reviderats och de ändrade kursplanerna kommer att tillämpas från och med den 1 juli 2022.

Möjligheten till fjärrundervisning i modersmål och moderna språk fördes in i skollagen från och med den 1 juli 2015 och från och med den 1 januari 2021¹ utökades möjligheterna till fjärr- och distansundervisning i alla ämnen utom praktiskt-estetiska genom ett nytt kapitel i skollagen. Det blev även möjligt att bedriva fjärrundervisning på entreprenad vilket sker i en del av minoritetsspråken, framförallt i samiska.

Gymnasieelever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till undervisning i modersmål/nationella minoritetsspråk, även om språket inte är elevernas dagliga umgängesspråk i hemmet. Eleven behöver dock ha goda kunskaper i språket. I gymnasieskolan och gymnasiesärskolan kan eleven även läsa sitt nationella minoritetsspråk – finska, meänkieli, jiddisch, romani chib eller samiska som modernt språk. Studierna kan börja på en nivå som utgår från elevens förkunskaper. Det finns ämnesplaner för modersmål och för moderna språk. Dessa ämnesplaner styr undervisningen i språken. Skolverket beslutar om alla ämnesplaner för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med undantag för nio gymnasiegemensamma ämnen. Skolverket har i uppdrag att förbereda för ett eventuellt införande av ämnesbetyg i stället för kursbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och genomför för närvarande en översyn av samtliga ämnesplaner för skolformerna.

Tabellen nedan visar antalet elever i grundskolan som deltar i undervisning i modersmål för minoritetsspråk läsåret 2019/20 i Sverige. Tabellen visar att ett antal elever inte deltar i undervisningen trots att de skulle kunna välja att delta.

Antal elever	Berättigade	Deltar
Samiska	746	443
Finska	9 188	4 833
Meänkieli	394	169
Romani chib	2 547	740
Jiddisch	12	6

Få elever väljer att läsa ett nationellt minoritetsspråk i gymnasieskolan. Detsamma gäller för olika modersmål. Tabellen nedan² visar antal elever som har betyg i minst en kurs i gymnasieskolan i nationella minoritetsspråk i sin gymnasieexamen eller sitt studiebevis när de lämnar gymnasieskolan våren 2019 respektive 2020.

¹ Med anledning av pandemin beslutade regeringen den 13 mars 2020 om en ny förordning om utbildning på skolområdet. Förordningen gäller för förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och viss annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta. Syftet med förordningen är att ge huvudmän bättre förutsättningar att ge eleverna den utbildning de har rätt till även om en skola måste hållas stängd, exempelvis på grund av hög frånvaro bland personalen eller om huvudmannen i samråd med smittskyddsläkare har beslutat om att stänga skolan för att motverka smittspridning. Förordningen gör det möjligt för skolor att göra vissa undantag från bestämmelser som rör utbildningens utformning, omfattning och förläggning. Den nya förordningen gör det till exempel möjligt att erbjuda fjärr- eller distansundervisning vid behov.

² I gymnasieskolan redovisas statistik över kursbetyg när eleverna avslutar sina studier och inte över deltagande i undervisning i ämnen enligt statistikuppgifter från Statens skolverk. Det är en avgångskull i taget som redovisas. Detta är alltså en viktig skillnad från tabellen ovan för grundskolan. Statistiken över totala antalet elever som redovisas varierar något från år till år men det rör sig om ca 90.000 elever.

Språk	Antal elever 2019	Antal elever 2020
Samiska	27	23
Finska	131	142
Meänkieli	5	7
Romani chib	21	25
Jiddisch	Färre än fem	Färre än fem

Regeringen har i regleringsbrev för 2021 gett Statens skolverk i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. Skolverket hade, utifrån de fem nationella minoritetsspråkens och de olika skolformernas förutsättningar, i uppdrag att föreslå en nationell organisation som kan bidra till ökad tillgänglighet till och bättre kvalitet i undervisningen i nationella minoritetsspråk. Stöd för undervisningen i nationella minoritetsspråk, till exempel tillgång till läromedel, skulle ingå i Skolverkets analys. Uppdraget redovisades i maj 2021.

7.1.g - Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar finska (även vuxna) att lära sig språket

Se ovan under 7.1.f för rättigheter och möjligheter i de frivilliga skolformerna gymnasieskola och gymnasiesärskola. Inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå används samma ämnesplaner som i gymnasieskolan, och motsvarande gäller gymnasiesärskola och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå. Det finns därmed möjlighet att anordna undervisning i nationella minoritetsspråk även i dessa skolformer inom ramen för ämnena modersmål eller moderna språk.

I den förra rapporten redogjordes även för folkbildningen, som är verksam utanför det reguljära utbildningssystemet och är fri och frivillig. Folkbildningen delas upp i studieförbund och folkhögskolor. Nedan följer statistik över studieförbundsarrangemang som rubricerats med något minoritetsspråk 2019 (siffror för 2018 inom parentes).

	Finska	Jiddisch	Meänkieli	Romani chib	Samiska
Arrangemang	473 (485)	1 (0)	101 (40)	34 (46)	41 (23)
Studietimmar	15 101 (16 778)	5 (0)	1433 (797)	994 (1864)	1288 (691)
Deltagare	4 054 (4135)	12 (0)	663 (370)	86 (170)	357 (224)
Kvinnor	2 693 (2709)	7 (0)	483 (263)	28 (50)	261 (153)
Män	1 361 (1426)	5 (0)	180 (107)	58 (120)	96 (71)

Nedan följer statistik över kulturprogram som rubricerats med något minoritetsspråk under 2019 (siffror för 2018 inom parentes).

	Finska	Jiddisch	Meänkieli	Romani chib	Samiska
Arrangemang	258 (269)	3 (3)	102 (93)	4 (0)	54 (66)
Deltagare	9043 (7459)	181 (155)	687 (1358)	130 (0)	1776 (1880)
Kvinnor	5728 (4553)	96 (76)	473 (848)	89 (0)	1091 (1134)
Män	3305 (2926)	85 (79)	214 (510)	41 (0)	685 (746)

Vad gäller folkhögskoleverksamhet levererades inte kursnamn i folkhögskolans rapportering 2019 varför metoden med kursens rubricering inte kan användas för att visa statistik. Följande folkhögskolor är dock specialinriktade på att arbeta med deltagare tillhörande minoritetsspråkgrupper:

Jiddisch	Paidea folkhögskola
Finska	Sverigefinska folkhögskolan, Axevalla, Mångkulturella finska folkhögskolan

7.1.h - Främja studier och forskning om finska vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Utbildnings- och kursplaner för högskoleutbildningar samt lärarutbildningar för undervisning i och på nationella minoritetsspråk

När det gäller utbildnings- och kursplaner för högskoleutbildningar är det svenska högskolesystemet utformat så att riksdag och regering har det övergripande ansvaret för högre utbildning och forskning, men lärosätena är i hög grad autonoma. Det innebär att, inom ramen för befintliga författningar, det är lärosätena själva som bestämmer över den interna fördelningen av resurser, utbildningsutbud, utbildningens innehåll och utformning. Någon bestämmelse i författning om att utbildnings- eller kursplaner för lärarutbildningen ska innehålla information om nationella minoriteter finns alltså inte.

Det tidigare uppdraget till vissa lärosäten om att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i olika minoritetsspråk, som har angivits i regleringsbrev till och med 2020, har reviderats från och med 2021; från formuleringen ”fortsätta utbyggnaden av ämneslärarutbildningen i [aktuellt minoritetsspråk]” till istället ”bedriva utvecklingsarbete och utbildning på vetenskaplig grund, däribland med sikte på lärarutbildningar. Arbetet ska främja undervisning i och på [aktuellt minoritetsspråk] i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan och högskolan.”. Nytt för 2021 är också att även jiddisch omfattas av uppdraget om arbete med sikte på lärarutbildningar. Uppdragen till lärosätena anges i respektive lärosätes årliga regleringsbrev.

Skälen till ändringen av uppdraget var att både regeringen och de lärosäten som fått uppdraget om lärarutbildning och minoritetsspråk bedömde att uppdragsbeskrivningen var för snäv. Lärosätena har under flera år arbetat med att försöka skapa ämneslärarutbildningar, vilket, i de flesta fall, inte fungerade fullt ut. En bredare uppdragsformulering ger däremot lärosätena möjligheter att anpassa utbildningsinsatserna till de nationella minoritetsspråkens olika utmaningar. Den öppnar även upp för lösningar som på lång sikt kan gynna tillgången

på lärare i de nationella minoritetsspråken, både på lärosäten och i landets skolor. Inom ramen för det nya uppdraget kan lärosätena bedriva utvecklingsarbete, anordna språkkurser på nybörjarnivå samt kurser för vidareutbildning av befintliga modersmållärare, utveckla vetenskaplig kurslitteratur, ge stöd till studieovana studenter, utveckla nordiskt samarbete, satsa på forskning och bygga upp akademiska miljöer osv. Genom en ökad akademisering kan även tillgången till disputerad personal öka, vilket i sin tur kan leda till fler lärare som kan undervisa i minoritetsspråken på högskolenivå.

Den nya uppdragsbeskrivningen baseras bland annat på de berörda lärosätenas synpunkter, förslag och erfarenheter med arbetet med uppdraget under ett antal år. Det nya uppdraget föregicks även av ett skriftligt samråd med minoritetsorganisationerna. Umeå universitet ansvarar för samiska och meänkieli, Stockholms universitet för finska, Södertörns högskola för romani chib och Lunds universitet ansvarar för jiddisch.

När det gäller finska får, utöver uppdraget till Stockholms universitet, varje år Uppsala universitet i uppdrag att erbjuda utbildning i språket. Universitetet anordnar kurser i finska på grundnivå men det kan även studeras på avancerad nivå och forskarnivå inom ramen för ett bredare huvudområde (finsk-ugriska språk). Även Umeå universitet anordnar kurser i finska.

Uppdrag till Stockholms universitet om lärarutbildning i finska

I sin årsredovisning för 2020 anger universitetet angående uppdraget i 2020 års regleringsbrev att utbildning som ämneslärare i finska erbjuds som fristående kurser följda av kompletterande pedagogisk utbildning. De fristående kurserna fungerar även som behörighetsgivande kurser för yrkesverksamma lärare. Från och med höstterminen 2020 ger universitetet också ämneslärarkurser på distans för att svara mot det nationella behovet av lärare i finska, en satsning som har attraherat ett ökat antal studenter. Universitetet har omfattande samverkan kring ämneslärarutbildningen i finska som bland annat innefattar föreläsningar, uppdragsutbildning samt olika sakkunnig- och expertuppdrag. Lärosätet deltar även i nationella och internationella forskningssamarbeten med inriktning mot didaktik och flerspråkiga minoritetslever. Företrädare för ämneslärarutbildningen i finska deltar också i ett nationellt nätverk för ämnes- och lärarutbildare i nationella minoritetsspråk. Det planerade samrådet med företrädare för nationella minoriteter har skjutits upp till vårterminen 2021 på grund av covid-19-pandemin.

Vidare anger universitetet i sin årsredovisning att inom ämnet finska har antalet helårsstudenter och helårsprestationer minskat de senaste åren, men en ökning i studenttillströmningen kunde noteras höstterminen 2020 vilket delvis bedöms bero på att fler kurser gavs på distans. Den långsiktiga minskningen i antalet studenter kan härledas till den språkbytesprocess som finskan i Sverige genomgår, vilket innebär att antalet studenter med förkunskaper i språket minskar. Stockholms universitet möter denna utveckling genom att erbjuda fler kurser på nybörjarnivå, men erbjuder också kurser för de med finska som modersmål.

Läraryftet

Regeringen beslutade att förlänga läraryftet i februari 2020 till och med 2025 samt att utvidga det till att omfatta fler lärare, stadier och ämnen. Under 2021 anordnas kurser i finska för modersmåls lärare, 60 högskolepoäng, vilket motsvarar ett års heltidsstudier, vid Stockholms universitet.

Information till enskilda personer om utbildningar i nationella minoritetsspråk

Sedan några år tillbaka har Universitets- och högskolerådet (UHR) via sina regleringsbrev haft i uppdrag att följa upp, analysera och redovisa sina internt och externt riktade insatser utifrån minoritetspolitikens mål. I regeringens skrivelse till riksdagen, Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282), framkom dock att UHR såg en möjlighet att förstärka sitt uppdrag kring inspiration och information för att få fler personer att påbörja utbildningar. I skrivelsen anger regeringen att den instämmer i den bedömningen och anser att det finns behov av att ytterligare utveckla den information som ges till enskilda som överväger olika utbildningsalternativ.

Som en följd av detta beslutade regeringen att det i regleringsbrevet för 2020 skulle läggas till att UHR även skulle redovisa information som myndigheter gett till enskilda personer om utbildning rörande nationella minoriteter eller minoritetsspråk. Samma uppdrag har getts för 2021 och uppdraget i sin helhet lyder nu: myndigheten ”ska följa upp, analysera och redovisa sina internt och externt riktade insatser, till exempel information till enskilda om utbildning, utifrån minoritetspolitikens mål. Uppdraget ska redovisas till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget senast den 15 november 2021”.

Inom ramen för sitt uppdrag har UHR hittills bland annat anordnat en konferens om nationella minoriteter och högskolan, publicerat nyhetsartiklar med koppling till nationella minoriteter och/eller minoritetsspråk på uhr.se mm. UHR tillhandahåller också fem kortfilmer på de nationella minoritetsspråken lulesamiska, sydsamiska, nordsamiska, meänkieli och finska. Kortfilmerna, kallade Hjärtespråksfilmer, syftar till att sprida kunskap om de nationella minoriteterna och att inspirera till högskolestudier. De togs fram och publicerades utifrån önskemål från företrädare för de nationella minoriteterna. Filmerna finns textade på svenska och respektive nationellt minoritetsspråk och finns att se på UHR:s Youtube-kanal samt via myndighetens webbplatser uhr.se och studera.nu. Mellan den 1 januari och den 30 september 2020 har filmerna sammanlagt visats nästan 16 000 gånger på Youtube. UHR deltar också kontinuerligt i utbildningsmyndigheternas samråd med minoritetsorganisationer.

7.1.i - Främja transnationellt utbyte för finska i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga

Nordiska ministerrådet har inlett en satsning på att lyfta och stötta de nationella minoritetsspråken och andra, till antalet talare sett, mindre språk i Norden genom projektet *Små språk i Norden*. Isof har av regeringen fått uppdraget att vara värmyndighet för insatsen. Insatsen pågår fram till 2022 och syftet är att utveckla det nordiska arbetet med att stötta

minoritetsspråken, och att öka intresset och kunskapen om hur utbildning och kultur kan stärka de mindre språken i Norden. Man arbetar också med att utveckla uppföljningen av den nordiska språkdeklarationen, där mål för det nordiska språksamarbetets främjande av nationella minoritetsspråk ingår.

I det språkvårdande arbetet pågår ett löpande arbete med systerorganisationer i Finland och Norge kring finska, meänkieli och samiska. Isof samarbetar till exempel med Kotus (Institutet för de inhemska språken) i Finland genom tidskriften Kielviesti (finska och meänkieli), i terminologisk rådgivning. Under 2016–2017 utvecklade språk- och terminologiorganisationer i Sverige, Danmark, Finland och Norge en gemensam nordisk terminologiportal – Nordterm – där finska termer ingår.

7.2 - Avskaffa alla ooberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av finska

I diskrimineringslagen (2008:567) finns skydd mot diskriminering på sju olika grunder. Dessa grunder motsvarar i huvudsak de som följer av olika EU-direktiv om likabehandling. Det finns i nuläget inga planer på att utreda frågan om att utöka antalet diskrimineringsgrunder.

Språk är inte explicit en diskrimineringsgrund. Däremot finns skydd mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet i diskrimineringslagen. Enligt förarbetena till lagen (prop. 2007/08:95) ingår i grunden etnisk tillhörighet en persons nationella eller etniska ursprung, hudfärg och annat liknande förhållande. Vidare framgår att grunden innefattar bland annat nationella minoriteter såsom samer eller romer. Diskriminering som har samband med till exempel språkrav kan omfattas av skyddet mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet.

7.3 - Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet. Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning. Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på finska bland sina mål

Under 2020 har Institutet för språk och folkminnen, Isof, med hjälp av Kantar-Sifo och i samarbete med Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, genomfört en undersökning om allmänhetens kunskap om de nationella minoriteterna. I undersökningen har Isof mätt Sveriges befolknings kännedom om och attityd till bevarande av de nationella minoriteternas språk och kulturer. Resultatet, som publicerades i början av 2021, visar att många i Sverige fortfarande inte känner till vilka de nationella minoritetsspråken är. Däremot är det bland unga (15–29 år) som kännedomen ökar mest. En mycket hög andel av de unga är också positiva till bevarandet av minoriteternas språk och kulturer. Resultatet kan enligt Isof vara kopplat till det faktum att kunskaper om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken skrivits in på ett tydligare sätt i grundskolans kursplaner i ämnen som svenska och samhällskunskap.

Isof:s har under 2020 också arbetat med flera projekt som handlat om att skapa ett mer tolerant språksamhälle. Det ena projektet är en handledning som utarbetats till arbetsplatser

med flerspråkig personal, och som publiceras under våren 2021.Handledningen vänder sig främst till personer med svenska som modersmål och fokuserar på vad som kan göras för att skapa arbetsplatser som präglas av språklig inkludering. Handledningen har inte fokus på de nationella minoritetsspråken specifikt, men en utgångspunkt för projektet är att öppenhet och respekt för att olika språkbakgrunder gynnar det flerspråkiga samhället överlag och utmana idén om Sverige som ett enspråkigt land.

Ett annat projekt som Isof arbetat med under 2020 är en kunskapsöversikt om attityder till drag av andra språk i talad svenska. Rapporten är en översikt av forskning kring attityder till olika spår från andra språk i svenskan genom lånord, kodväxling och brytning. Syftet är att sammanfatta och fördjupa kunskap som kan bidra till att skapa ett tolerant språksamhälle.

Isof färdigställde 2019 ett läromedel om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken för gymnasieskolan. Under 2018 utökade regeringen medlen för revitaliseringsbidrag till minoritetsorganisationer. Isof valde att rikta in dessa bidrag till organisationer som sökt medel för att producera pedagogiskt material. Resultatet blev att 13 organisationer tilldelades medel, och hittills har 10 olika pedagogiska material färdigställts, medan övriga är under arbete. Materialen är på jiddisch, finska, meänkieli, romani chib och samiska och riktade till barn i olika åldrar. Ytterligare material på meänkieli, romani chib och samiska är under arbete.

Medier har en viktig roll i synliggörandet av de språkliga minoriteterna och kan därmed bidra till respekt och förståelse mellan olika språkliga grupper. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen – Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Sveriges Utbildningsradio (UR). Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred allmänhet. Under 2020 sändes 8 005 timmar på finska i sändningar i marknätet. Sändningarna på finska är mer omfattande än sändningarna på de övriga nationella minoritetsspråken, vilket framför allt beror på SR:s finska radiokanal, Sveriges Radio Finska (tidigare Sisuradio). Public service-utbudet ska även på ett övergripande plan präglas av folkbildningsambitioner och UR har ett särskilt ansvar för att erbjuda ett utbud riktat såväl till barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning, studieförbund och folkhögskolor. Under 2020 har UR satsat särskilt på att höja kvaliteten på språkproduktionerna. UR:s språkstärkande programutbud ska inte enbart vara på språken utan ska även i största möjliga mån vara kopplat till sin kulturella och historiska kontext. Programmen ska också kunna vara identitetsstärkande vilket bidrar till lärandet och ökar möjligheten för en användare att ta till sig av ett programinnehåll. På finska har UR bland annat erbjudit programmet *Vad är corona?* (målgrupp åk 7–9), en informativ animerad serie om covid-19.

I läroplanerna för de olika skolformerna i skolväsendet återfinns skrivningar om tolerans och respekt. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla. I målen för läroplanen för grundskolan,

förskoleklassen och fritidshemmet under avsnittet normer och värden (2.1) ska skolans mål vara att varje elev kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter, respekterar andra människors egenvärde, tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor, kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen. Motsvarande skrivningar finns för förskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan i respektive läroplan.

Under 2020 fattade regeringen beslut om reviderade kursplaner för grundskolan. Ändringarna omfattar skrivningarna som rör undervisning om de nationella minoriteterna som nu koncentreras mer till ämnet samhällskunskap. De reviderade kursplanerna ska tillämpas från den 1 juli 2022.

7.4 - Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder finska. Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör finska

Minoriteternas delaktighet och inflytande är centralt i den svenska minoritetspolitiken. För att stödja minoriteternas organisering finns ett organisationsbidrag som delas ut till de riksorganisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Bidraget omfattar ungefär 6,5 miljoner kronor årligen och fördelas av Länsstyrelsen i Stockholms län. För de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer finns ett särskilt bidrag som syftar till att stärka och möjliggöra ungas organisering. För ungdomsorganisationer som företräder de nationella minoriteterna finns vissa lättnader. Bidraget fördelas av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF).

Myndigheter, kommuner och regioner är skyldiga att ge möjligheter till inflytande till minoriteter i frågor som rör dem och så långt som möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. På nationell nivå hålls årliga samråd med samtliga minoriteter, både när det gäller specifika frågor för de enskilda minoriteterna och större samråd med samtliga minoriteter som utgör möjlighet till erfarenhetsutbyte. Även på lokal och regional nivå sker regelbundna samråd. Vanligast är det inom förvaltningsområdena men alla kommuner och regioner har en skyldighet att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Av förarbeten till lagen framgår att utarbetandet av sådana riktlinjer bör ske i samråd med de nationella minoriteterna.

ARTIKEL 8 – Utbildning

Utvecklingen har i huvudsak beskrivits under artikel 7.1.f-7.1.h ovan.

8.1.iii - Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på finska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

I denna del hänvisas till Sveriges periodiska rapport från 2019 om den skärpta skyldigheten att erbjuda förskola helt, eller till väsentlig del, på minoritetsspråk i förvaltningsområde.

8.1.biv - Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på finska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

I 9 kap. 12 § skolförordningen framgår att för elever som har annat dagligt umgängesspråk med föräldrarna än svenska får delar av undervisningen i årskurs 1–6 anordnas på detta språk. För finska gäller detta även årskurs 7–9. Det finns sex fristående sverigefinska skolor i Sverige som har tillstånd från Skolinspektionen och vilka därmed är berättigade till ersättning från elevernas hemkommuner.

8.1.civ - Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på finska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Regeringen ser tvåspråkig undervisning som en viktig del av språkrevitalisering och därför har regeringen beslutat att förlänga förordningen om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan till 30 juni 2022.

8.1.div - Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på finska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

I denna del hänvisas till Sveriges tidigare rapporter.

8.1.eiii - Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på finska eller av resurser för studier av finska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter

Se information under artikel 7.1.h för finska.

8.1.fiii - Främja och/eller uppmuntra att finska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen

I denna del hänvisas till Sveriges tidigare rapporter.

8.1.g - Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till finska

Enligt läroplanen för grundskolan ska alla elever ha fått kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia. Under 2020 fattade regeringen beslut om reviderade kursplaner för grundskolan efter att Skolverket under 2019 reviderat kursplanerna. Skrivningarna i kursplanerna som rör de nationella minoriteterna har koncentrerats till ämnet samhällskunskap. De reviderade kursplanerna ska tillämpas från den 1 juli 2022.

8.1.h - Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) finska

Regeringen beslutade att förlänga lärarlyftet i februari 2020 till och med 2025 samt att utvidga det till att omfatta fler lärare, stadier och ämnen. Inom lärarlyftet ges till exempel våren 2021 finska för modersmållärare.

8.1.i - Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i finska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat

Statens skolinspektion är ansvarig myndighet för förskole- och skolområdet när det gäller tillsyn och granskning inom skolväsendet och alltså även utbildningen i nationella minoritetsspråk och utbildning för elever som tillhör en nationell minoritet. Vissa områden är särskilt relevanta för elever som tillhör en nationell minoritet, till exempel rätten till modersmålsundervisning och rätten till studiehandledning på modersmål. Detta ingår i Skolinspektionens regelbundna tillsyn.

Skolinspektionen har i uppdrag av regeringen att vidta åtgärder för att främja frågor som rör de nationella minoriteterna och minoritetsspråken utifrån lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt minoritetspolitikens mål och tre delområden. Skolinspektionen ska följa upp, analysera och redovisa sina insatser. I redovisning av det minoritetspolitiska uppdraget för 2020 (Skolinspektionens dnr 2021:44) redogör Skolinspektionen för myndighetens rapport med resultat från tematisk tillsyn avseende rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurs 7–9. Tillsynen visade bland annat att 22 av 25 huvudmän hade brister i erbjudandet. Skolinspektionen redogör bland annat också för regelbunden tillsyn avseende rätten till modersmålsundervisning och uppföljning av tillsyn när det gäller Sameskolstyrelsens skolor. Uppdraget för 2021 ska redovisas till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget med kopia till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 15 november 2021.

8.2 - Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i finska på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där finska av hävd används

I denna del hänvisas till Sveriges tidigare rapporter.

ARTIKEL 9 – Rättsväsendet

Artikel 9.1–9.2

Som redovisats i tidigare rapporter finns bestämmelser om rätten att använda finska, meänkieli och samiska som sitt domstolsspråk i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (se 13–16 §§). Den enskildes rättigheter innefattar rätt att ge in och få del av handlingar och skriftlig bevisning på något av dessa språk samt rätt att använda språket vid muntlig förhandling inför domstolen. Rättigheterna enligt lagen gäller i de domstolar som har en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med de kommuner som anges i 13 §. Kostnaderna betalas av staten.

Som tidigare redovisats gäller vidare, utöver rättigheterna som följer av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, också generella regler om rätt till tolkning och översättning i domstolarna, vilket även omfattar minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska. Rätten till tolkning och översättning i domstolarna är långtgående. För det närmare innehållet i dessa regler hänvisas till föregående rapport. Det kan därutöver tilläggas att domstolarna, oavsett måltyp, har en skyldighet att vid behov översätta handlingar som kommer in till eller skickas

ut från domstolen. Om en handling till exempel ges in på ett minoritetsspråk som domstolen inte kan tillgodogöra sig innehållet kan det innebära att behov av översättning föreligger.

Som tidigare redovisat förs i Sverige av etiska skäl ingen officiell statistik baserad på etnisk, kulturell eller språklig tillhörighet, vilket även gäller för statistik i domstolarna. Det saknas därför ett strukturerat system för att mäta antal mål och ärenden som avser tolkning eller översättning som rör minoritetsspråksanvändare.

I den föregående rapporten hänvisades till det pågående arbetet med betänkandet Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83), som bland annat behandlar frågan om hur tillgången till och kvaliteten på tolkar i talade språk, inklusive tolkar i minoritetsspråken, kan stärkas. Betänkandet har nu remissbehandlats och ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Domstolsverket arbetar aktivt för att stärka tolkningsprocessen inom rättsväsendet. Domstolsverket har tillsammans med domstolarna till exempel tagit fram en teknisk lösning för simultantolkning på distans med stöd av videokonferensteknik. För närvarande har 27 domstolar tillgång till denna tekniska lösning och tekniken planeras finnas i samtliga domstolar vid utgången av 2022. Denna lösning förbättrar möjligheterna till tolkning över hela landet och innebär att tolkningsmöjligheterna görs oberoende av var i landet domstolsprocessen pågår.

Domstolsverket tillsatte vidare 2019 en samordningsgrupp som ansvarar för bland annat samordning av utvecklingsinsatser inom tolkanvändningsområdet, informationsspridning och förvaltning av riktlinjer samt informationsmaterial. Genom regelbundna avstämningsmöten med organisationen Rättstolkarna samordnar Domstolsverket sitt arbete kring tolkfrågor med berörda intresseorganisationer.

Domstolsverket och domstolarna arbetar även kontinuerligt med att anpassa informationen på sina externa webbplatser om möjligheten till och rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolarna. Informationen är tillgänglig på finska, samiska och meänkieli.

I övrigt hänvisas till tidigare rapporter.

9.3 - Tillhandahålla de viktigaste lagtexterna på finska, samt även de texter som särskilt hänförs till personer som använder finska

Regeringen översätter löpande relevanta lagtexter till de nationella minoritetsspråken. Under 2020 har lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk översatts efter den senaste revideringen. Information om nya översättningar sprids bland annat genom webbplatsen minoritet.se.

ARTIKEL 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Inga förändringar har skett avseende den generella rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska vid kontakter med förvaltningsmyndigheter vars geografiska

verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med ett förvaltningsområde. Det gäller såväl nationella som regionala och lokala myndigheter. Dessutom har kommuner och regioner ett ansvar att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar. Sverige har ett långtgående självstyre för kommuner och regioner och beslutet om formerna för hur information ska lämnas har överlåtits till den lokala och regionala nivån. Det innebär att respektive kommun eller region fattar beslut om vilka dokument som ska översättas samt hur de ska tillgängliggöras och spridas. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget uppger dock i sin årliga rapport för 2019 att de får många förfrågningar om översatt material och allmänt informationsmaterial från kommuner och regioner.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har under 2020 tagit fram en verktygslåda med material, goda exempel och tips för samråd med minoriteter och även barn och unga. Verktygslådan består av länkar, dokument och filmer och ska fungera som ett stöd till kommuner och regioner i genomförandet av minoritetspolitiken. Materialet finns tillgängligt på webbsidan minoritet.se.

I och med den senaste lagändringen 2019 infördes ytterligare en myndighet, Arbetsförmedlingen, som omfattas av rätten att alltid använda finska, meänkieli och samiska vid skriftliga kontakter. Arbetsförmedlingen utvecklar nu en myndighetsövergripande språkstrategi med syfte att tydliggöra hur Arbetsförmedlingen ska arbeta med språk och översättningar i olika kanaler. I denna beskrivs vilka skyldigheter myndigheten har gentemot de nationella minoriteterna vad gäller service på respektive språk.

Arbetet med ortnamn och personnamn fortsätter

Det har inte skett några förändringar sedan den senaste rapporteringen. Vad gäller expertkommitténs kommentar i förhållande till språkkodningen så är den arbetsuppgiften nu avslutad. Omkodningen av språkkoderna har bland annat resulterat i att namn som tidigare var kodade som finska kodats om till meänkieli. I dagsläget finns det därmed 16 344 namnobjekt på meänkieli i Lantmäteriets ortnamnsregister.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) samarbetar kontinuerligt med regionala och lokala hembygdsföreningar med att sprida kunskapen om finska ortnamn genom föreläsningar och genom att publicera såväl vetenskapliga som populärvetenskapliga artiklar i olika sammanhang. Det finns ortnamn i Sverige som bär tydliga spår från finskan, både när det gäller språket och det immateriella kulturarvet. Kring dessa ortnamn finns ett starkt intresse. Dels handlar det om ortnamn i norra Sverige, dels i gamla skogsfinska områden i bland annat Värmland, Dalarna och Hälsingland. I de skogsfinska områdena har namnen efter lång tid blivit försvenskade, men deras finska ursprung är tydligt. I dessa områden finns ofta ett lokalt intresse för att bevara historien kring namnen och sprida kunskap om dem som en del av det immateriella kulturarvet.

Isof bistår och kompetensutvecklar också Skatteverkets personal kontinuerligt för att på det viset säkerställa kompetensen kring namnfrågor hos beslutsfattare. Genom denna rådgivning och utbildningsinsats minskar risken för godtycklig hantering samtidigt som en stabilitet i namnskicket upprätthålls.

Myndighetens personnamns- och ortnamnsarbete har ett starkt medborgarperspektiv, då det har en direkt påverkan på enskilda individers möjlighet att själva få välja sitt personnamn och att synliggöra ortnamn som har en tydlig koppling till identitet och till människors immateriella kulturarv. Isof bidrar genom sitt namnvårdsarbete och sin forskning att stärka möjligheten att anta personnamn som har sitt ursprung i våra nationella minoritetsspråk, men även för personnamn med ursprung i andra namnkulturer som genom invandring blivit en del av det svenska samhället.

I övrigt hänvisas för denna artikel till tidigare års rapporter.

ARTIKEL 11 – Massmedia

Medier har en viktig roll i stärkandet av de nationella minoriteternas identitet och i arbetet med att revitalisera minoritetsspråken. Samtidigt har Sverige en långtgående press- och yttrandefrihet och har därför en mycket restriktiv syn på alla former av styrning av medier. Med detta sagt redogörs nedan för de främjande insatser som staten vidtagit på området.

11.1.a.iii - Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och tv-kanaler tillhandahåller program på finska

Programverksamheten på de nationella minoritetsspråken är en central del av public service-företagens – Sveriges radios (SR), Sveriges televisions (SVT) och Utbildningsradions (UR) – uppdrag. Verksamheten erbjuder möjligheter för personer som tillhör en språklig minoritet att stärka sin språkliga och kulturella hemvist genom konstnärliga upplevelser, nyheter och information i både radio och tv. Det är också ett sätt att synliggöra språken för en bred allmänhet. För de som inte helt behärskar svenska är det därutöver av demokratiskäl betydelsefullt att kunna ta del av den pågående samhällsdebatten på sitt eget språk. Under den senaste tillståndsperioden för public service ökade det samlade utbudet på de nationella minoritetsspråken från totalt 10 541 timmar år 2013 till 11 523 timmar år 2019. Sändningarna på finska ökade från 7 648 timmar 2013 till 7 921 timmar 2019 varav ca 7 500 timmar var radiosändningar.

Under 2019 beslutade regeringen, i enlighet med den inriktning som fastställts av riksdagen, om nya sändningstillstånd för de tre public service-företagen (prop. 2018/19:136). De nya tillstånden gäller för perioden 2020–2025. Mot bakgrund av den pågående medieutvecklingen där allt fler tar del av radio och tv via olika internetbaserade plattformar har villkoren avseende sändningar på de nationella minoritetsspråken delvis förändrats. Istället för ett ensidigt fokus på den totala omfattningen av utbudet fokuseras i högre grad dels på kvaliteten i utbudet, dels på tillgången till nytt utbud, så kallade förstasändningar eller förstapubliceringar.

Programföretagens förstasändningar och förstapubliceringar av program på de nationella minoritetsspråken ska öka under tillståndspanoden 2020–2025 i förhållande till 2019 års nivåer. Kravet innebär att fokus läggs på nytt utbud i stället för på det samlade utbudet.

Att villkoret om ett ökat utbud enbart gäller det nya utbudet innebär inte att det samlade utbudet får minska. Det samlade utbudet på respektive minoritetsspråk ska under perioden 2020–2025 årligen uppgå till minst samma nivå som 2019.

Regeringen anser att en av de viktigaste faktorerna för att bedöma kvalitet i utbudet är att utbudet upplevs som relevant och angeläget för de aktuella målgrupperna. I den nya tillstånden skärps därför kraven på public service-företagens dialog med de berörda minoritetsspråksgrupperna. Till skillnad från tidigare sändningstillstånd påtalas nu att dialogen ska vara kontinuerlig, vilket bör innebära minst ett dialogtillfälle varje år.

Det är viktigt att minoritetsspråksutbudet finns på flera olika plattformar för att på så sätt nå så många användare som möjligt. Programföretagen ska sträva efter att hitta en balans mellan utbudet i marknätet och utbudet på företagens egna internetbaserade plattformar. En analys av hur minoritetsspråksutbudet bäst når sin publik bör vara ett viktigt inslag i företagets dialog med de berörda grupperna.

Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bland annat på minoritetsspråk, i så kallade public service-redovisningar. I mars 2021 lämnade företagen den första redovisningen avseende de nya sändningstillstånden. I redovisningarna framgår det att totalt 8 005 timmar har sänts på finska i marknätet under 2020. SVT sände under året totalt 467 timmar på finska i marknätet, SR sände totalt 7 495 timmar på finska i marknätet, och UR har i både tv och radio sänt totalt 43 timmar på finska i marknätet. Totalt har 4 491 av dessa timmar varit förstasändningar.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet av språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren. Sett till språket finska kan vi utläsa en viss ökning mellan åren 2019 och 2020 sett till både det samlade programutbudet och förstasändningar.

11.1.ci - Uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en privat TV-kanal på finska

Det finns inga privata tv-kanaler på finska, däremot tv-kanalen TV Finland som sänder ett utbud av program på finska från det finska public service-företaget Yle. Sändningarna av TV Finland finansieras med ett särskilt anslag i statsbudgeten. Yles kanaler finns även tillgängliga mot betalning i utbudet hos vissa privata operatörer i Sverige.

I varje kommuns kabelnät finns möjlighet för mindre aktörer att sända program. Föreningar och andra organisationer kan ansöka hos Myndigheten för press, radio och tv om att få bli en lokal kabelsändarorganisation och få tillgång till en gratis kanal i kabelnätet inom en kommun. Kabelsändarorganisationen måste vara öppen för alla som vill sända och får inte neka någon

att bli medlem. De lokala kabel-tv-näten möjliggör på så sätt för finska föreningar att sända program, vilket också sker i bland annat Öppna kanalen.

För att uppmuntra nyhetsmedier riktade till nationella minoriteter finns ett teknikneutralt mediestöd som infördes från 2019, vilket beskrivs närmare under 11.1.ei. Stödet kan sökas av allmänna nyhetsmedier oavsett distributionsform, till exempel tv. För nyhetsmedier riktade till nationella minoriteter finns särskilda lättnader för att uppfylla kraven för stöd, se nedan under 11.1.ei.

11.1.d - Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på finska

De nya sändningstillstånden för public service-företagen 2020–2025 ställer krav på en ökning av s.k. förstasändningar eller förstapubliceringar (se artikel 11.1.iii). Förstasändningar eller förstapubliceringar kan utgöras av nyproduktion, nyinköpta program eller bearbetningar av ett program på ett nytt språk. Med detta ökade fokus på nytt innehåll uppmuntras i högre grad än tidigare till nyproduktion av program på de nationella minoritetsspråken. Under 2020 redovisades 4 491 timmar av förstasändningar på finska. Regeringen kommer att följa utvecklingen under tillståndsperioden. Tilldelningen av medel till public service-företagen räknas upp med 2 procent årligen under tillståndsperioden vilket skapar ett ekonomiskt utrymme för fortsatt produktion av program på de nationella minoritetsspråken.

11.1.ei - Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på finska

Som framgår av Sveriges tidigare rapport kan presstöd ges för dagstidningar som riktar sig till språkliga minoriteter. De lättnader i kriterierna för presstöd som gäller för tidningar på finska, samiska och meänkieli och som beskrivits i Sveriges tidigare rapport kvarstår. Två tidningar på finska får presstöd i form av driftsstöd och för 2021 uppgick stödet till 3 761 000 kronor respektive 1 763 000 kronor. Det finns också en tidning som skriver delvis på finska och meänkieli som får begränsat driftsstöd med 2 955 000 kronor.

Utredningen En mediepolitik för framtiden (Medieutredningen) redovisade i november 2016 sitt slutbetänkande En gränsöverskridande mediepolitik – För upplysning, engagemang och ansvar (SOU 2016:80). I betänkandet beskriver utredningen bland annat mediesituationen för det samiska folket och de nationella minoriteterna. Medieutredningen har även lämnat förslag till nytt mediestöd, vilket omfattar lättnader i kraven för medier som riktar sig till nationella minoriteter. Förslaget till nytt mediestöd har remitterats till berörda aktörer, däribland organisationer som representerar de nationella minoriteterna.

Regeringen har i propositionen Journalistik i hela landet (prop. 2017/18:154) föreslagit en kombination av en förlängning av det befintliga presstödet till dagstidningar och ett nytt teknikneutralt mediestöd som kan lämnas till nyhetsmedier oberoende av innehålls- och spridningsform. Det innebär att det teknikneutrala mediestödet kan ges till nyhetsmedier med innehåll som består av till exempel text, bild, ljud eller rörlig bild och stöd kan ges till

exempelvis tidningar, webbaserade medier, radio eller tv. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens proposition. Mediestödet trädde i kraft den 1 februari 2019.

Mediestödet består idag av tre olika stödformer: innovations- och utvecklingsstöd, stöd för lokal journalistik i svagt bevakade områden och redaktionsstöd (som infördes 2020). För att underlätta för medier som riktar sig till nationella minoriteter att uppnå kraven för det nya mediestödet finns särskilda lätnader i kriterierna. Det innebär bland annat att medier som riktar sig till nationella minoriteter behöver ha minst 750 regelbundna användare (i stället för 1 500 regelbundna användare) och publiceras eller sändas minst 10 gånger per år (i stället för 45 gånger per år). En tidning på finska och en tidning som skriver delvis på finska (och meänkieli) har fått del av mediestöd i form av stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning. Stödet för tidningen på finska har uppgått till 225 000 kronor och avser insats för bevakning på finska i Norrbotten. Mediestödet för tidningen som skriver delvis på finska har uppgått till sammanlagt 1 200 000 kronor för insatser för redaktionell bevakning i tre orter i Norrbotten (400 000 kronor per kommun). Innovations- och utvecklingsstödet ersätter det utvecklingsstöd för tryckta allmänna nyhetstidningar som infördes 2016 och stödet kan som tidigare täcka större andel av kostnaderna (75 procent i stället för 40 procent) om det har särskild betydelse för nationella minoriteter.

Under 2020 har särskilda krisstöd riktats till mediebranschen med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19. Det gäller bland annat ett stöd för utgivning av tryckta nyhetstidningar samt särskilda medel för redaktionsstöd med tillfälliga regler under 2020. Dessa satsningar syftar till att säkerställa allmänhetens tillgång till information och dämpa de negativa ekonomiska konsekvenserna för nyhetsmedier till följd av covid-19-pandemin. Även för dessa krisstöd finns samma lätnader i kriterierna för medier som riktar sig till nationella minoriteter som för mediestödet. Två av tidningarna på nationella minoritetsspråk som har fått presstöd och mediestöd har också fått del av båda dessa stöd. Tidningen på finska har fått 70 802 kronor i tillfälligt utgivningsstöd och 1 192 119 kronor i redaktionsstöd. Tidningen som skriver delvis på finska har fått 123 076 kronor i tillfälligt utgivningsstöd och 788 919 kronor i redaktionsstöd.

Statens kulturråd fördelar stöd för produktion av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken eller som riktar sig till nationella minoriteter. Inom uppdraget som myndigheten haft 2017–2019 för att främja utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk, framkom bland annat att folkbiblioteken saknat information om inköpskanaler för litteratur på nationella minoritetsspråk. Kulturrådet har därför tagit fram en katalog med ett urval av fack- och skönlitteratur. Arbete pågår med att vidareutveckla katalogen.

11.1.fii - Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på finska

Utöver tilldelningen av medel till public service finns inga statliga stöd för tv-produktion i Sverige.

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för produktion och distribution av svensk film och för viss dramaproduktion för tv. Dessa stöd kan även tilldelas produktioner på de nationella minoritetsspråken. Under 2019 och 2020 gjorde Svenska Filminstitutet även en särskild satsning på 10 kortfilmer på de nationella minoritetsspråken. Syftet med stödet är att främja film som delvis eller helt innehåller något av de nationella minoritetsspråken och därigenom breddar bilden av Sverige och Sveriges nationella minoriteter. Tre kortfilmer på finska har fått stöd. Filminstitutet har även under 2020 gett stöd till en lång spelfilm på finska.

11.2 - Garantera friheten att från grannländer direkt ta emot radio- och TV-sändningar på finska, Inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på finska, Säkerställa yttrandefriheten och den fria informationsspridningen i den tryckta pressen på finska

De svenska grundlagarna syftar till att garantera vidast möjliga yttrandefrihet och till att säkra ett fritt meningsutbyte, en fri och allsidig upplysning och ett fritt konstnärligt skapande. Yttrandefrihetsgrundlagen förhindrar även det allmänna från att vidta hindrade åtgärder i syfte att begränsa möjligheten att sprida ett utbud till allmänheten.

Flera svenska tv-operatörer erbjuder möjlighet att se tv-kanalen TV Finland som erbjuder ett brett utbud av program på finska från det finska public service-företaget Yle. TV Finland sänds även i marknätet i Stockholm, Mälardalen och Uppland. Yles kanaler finns även tillgängliga mot betalning i utbudet hos vissa privata operatörer i Sverige. De senaste årens medietveckling har inneburit kraftigt ökade möjligheter att ta del av radio- och tv-utbud genom olika internetbaserade plattformar. Utvecklingen har också underlättat möjligheterna att via olika streamingtjänster ta del av utbud på finska som produceras i till exempel Finland.

ARTIKEL 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

12.1.a - Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på finska

Utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråken - uppdrag till Statens kulturråd 2017–2019
I myndighetens slutrapport om uppdraget framhålls att alla nationella minoriteter önskar mer litteratur som är skriven av nationella minoriteter med ett inifrånperspektiv. För att litteraturen ska nå läsarna finns också gemensamt behov av fler som kan översätta från och till de nationella minoritetsspråken. Myndigheten har inom ramen för uppdraget även tagit fram en katalog om litteratur på de nationella minoritetsspråken och lämnat stöd till folkhögskolan Biskops-Arnö som genomför skrivarkurser på de nationella minoritetsspråken.

Regeringen har 2018-2020 genomfört en särskilt satsning på Stärkta bibliotek i hela landet. Inom denna satsning har bland annat biblioteket i Arvidsjaur tilldelats statligt bidrag för att stärka den samiska litteraturen och öka kunskapen om urfolket samer och samisk kultur bland kommunens invånare 2018-2020. Hela satsningen kommer att utvärderas av Högskolan i Borås och planeras att vara klar hösten 2021. Inom satsningen Stärkta bibliotek i hela landet har också Kungl. Biblioteket fått i uppdrag att genomföra en satsning på de nationella

minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. Se mer information under artikel 7.1.c.

Film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken

Under åren 2016-18 hade Svenska Filminstitutet regeringens uppdrag att främja tillgången till film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken (totalt ca 2 mnkr per år). Uppdraget permanentades från 2019. Svenska Filminstitutet har tagit fram en strategi för verksamheten att främja film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken som löper fram till 2025.

Finlandsinstitutets främjande av finländsk kultur 2018–2020 samt 2021

Stiftelsen Finlands kulturinstitut i Sverige har 2018 haft ett treårigt statligt stöd på totalt 1,5 miljoner kronor 2018–2020 för att främja finländsk kultur i Sverige. Exempelvis har satsningen omfattat visningar av finsk film runt om i landet. Dessutom har ett flertal författarturnéer, musikevenemang och teatergästspel arrangerats. Även för år 2021 har stöd beviljats om 500 000 kronor till denna verksamhet.

12.1.b - Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på finska genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning

Statens kulturråd kan bevilja översättningsstöd till översättningar av verk skrivna på svenska eller något av de nationella minoritetsspråken, förutsatt att verket publicerats i original i Sverige. Det kan även gälla översättningar till svenska.

Stöd kan även beviljas för planerad utgivning för översättningskostnader för att översätta verk till och från svenska. Statens kulturråd har särskilt ansvar att främja utgivning och distribution av litteratur, i original och i översättning, på de nationella minoritetsspråken. I uppdraget tas hänsyn till utgivning på svenska som bedöms ha särskild betydelse för de nationella minoritetsgruppernas kultur, historia och identitet.

12.1.c - Främja möjligheten att på finska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning

Stöd kan sökas hos Svenska Filminstitutet för filmpedagogiska projekt och för spridning, visning och versionering av film. Projekten ska syfta till att främja tillgången till film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken på kort eller lång sikt. Exempel på insatser som kan komma att erhålla stöd är språkstärkande filmpedagogiska projekt, visning och samtal kring film på minoritetsspråken, filmkurser och andra utbildningsinsatser, talanginsatser, filmfestivaler, textning och dubbning av film.

12.1.d - Se till att de organ som anordnar eller stöder kulturell verksamhet inkluderar kunskaper i och användning av det finska språket och den finska kulturen i produktioner som de initierar eller stöder

Det statliga stödet till det samiska folkets och de nationella minoriteternas kulturverksamheter ökade med 10 miljoner kronor från och med 2018. Att stärka, utveckla, synliggöra eller på

annat sätt främja det samiska folkets och de nationella minoriteternas kultur möjliggör för dessa att själva kunna förmedla sin historia, sitt språk och sin identitet. Stödet fördelas av Statens kulturråd. Sametingets och även Svenska Filminstitutets främjande av tillgången till film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken samt Finlandsinstitutets kulturförmedlingsstöd bidrar till att de olika minoritetesspråken levandegörs utvecklas och bevaras.

12.1.f - Uppmuntra direkt deltagande av företrädare för dem som använder finska vid anskaffande av resurser för och planering av kulturell verksamhet

Under 2019 skapades ett nätverk för regionerna och arbetet med nationella minoriteters kultur inom ramen för Statens kulturråds arbete med kultursamverkansmodellen, det vill säga statens stöd till regional kultur. Nätverket uppstod utifrån ett behov av kompetens- och erfarenhetsutbyte och koordineras av Kulturrådet. Under 2020 års nätverksträff deltog även ett antal nationella minoritetsorganisationer som tilldelats stöd av Kulturrådet, och de fick presentera sina verksamheter för regionerna. I en uppföljningsrapport om breddat deltagande inom kultursamverkansmodellen som Kulturrådet lämnat till regeringen 2021 framgår att de nationella minoriteterna är en målgrupp som bör ges särskild uppmärksamhet.

12.1.g - Uppmuntra och/eller underlätta upprättande av ett organ med uppgift att insamla samt förvara, presentera eller offentliggöra verk framställda på finska

Kungl. biblioteket har på regeringens uppdrag (2015–2019) tagit fram ett förslag till nationell biblioteksstrategi. Förslaget överlämnades 2019 och bereds i Regeringskansliet. De nationella minoriteternas behov och perspektiv har väl belysts i förslagen. Ett av de förslag som redan har beslutats om handlar om att stärka de nationella minoriteternas bibliotek, se avsnitt 7.1.c för finska.

12.1.h - Främja och/eller bekosta tjänster som avser översättning och terminologisk forskning, särskilt i syfte att bevara och utveckla administrativ, kommersiell, ekonomisk, samhällelig, teknisk eller rättslig terminologi på finska

Se information om det terminologiska arbete som Institutet för språk och folkminnen, Isof, bedriver under artikel 7.1.d ovan.

12.2 - Tillåta, uppmuntra och/eller tillhandahålla kulturell aktivitet och kulturella inrättningar som använder finska i de territorier där finska inte används av hävd

Staten lämnar ett betydande bidrag (ca 1,7 miljarder kronor) till regionala och lokala kulturverksamheter som samfinansieras av regioner och kommuner. De folkvalda regionerna får själva besluta om hur medlen ska fördelas enligt den förordning som finns för bidragsgivningen. Statens kulturråd följer upp medlens användning och har dialoger med regionerna i olika frågor, däribland frågor om nationella minoriteters kultur. Under 2019 skapades ett nätverk för regionerna och arbetet med nationella minoriteters kultur, regionerna efterfrågar ökad kompetens och erfarenhetsutbyte. Kulturrådet korroderar nätverket. Under 2020 års nätverksträff deltog även ett antal nationella minoritetsorganisationer som tilldelats stöd av Kulturrådet, och de fick presentera sina verksamheter för regionerna. I en

uppföljningsrapport om breddat deltagande inom kultursamverkansmodellen som Kulturrådet lämnat till regeringen 2021 framgår att de nationella minoriteterna är en målgrupp som bör ges särskild uppmärksamhet.

ARTIKEL 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

ARTIKEL 14 – Utbyte över gränserna

Se redovisad information under artikel 7.1.i.

Rekommendationer avseende finska

Rekommendationer från ministerkommittén

1. Vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns skydd mot diskriminering på sju olika grunder. Dessa grunder motsvarar i huvudsak de som följer av olika EU-direktiv om likabehandling. Det finns i nuläget inga planer på att utreda frågan om att utöka antalet diskrimineringsgrunder.

Språk är inte explicit en diskrimineringsgrund. Däremot finns skydd mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet i diskrimineringslagen. Enligt förarbetena till lagen (prop. 2007/08:95) ingår i grunden etnisk tillhörighet en persons nationella eller etniska ursprung, hudfärg och annat liknande förhållande. Vidare framgår att grunden innefattar bland annat nationella minoriteter såsom samer eller romer. Diskriminering som har samband med till exempel språkrav kan omfattas av skyddet mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet.

2. Stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Sverige har inte en uttalad strategi för utbildning inom minoritetsspråk men Sverige har vidtagit flera åtgärder på området på senare år som alla syftar till att stärka och revitalisera de nationella minoritetsspråken, såsom lärarutbildning, utökad rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk, språkcenter och förstärkta rättigheter inom förvaltningsområden avseende minoritetsspråk i förskola och fritidshem.

Dessutom har regeringen i december 2020 gett Statens skolverk i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. Skolverket skulle, utifrån de fem nationella minoritetsspråkens och de olika skolformernas förutsättningar, föreslå hur ökad tillgänglighet till och bättre kvalitet i undervisningen i nationella minoritetsspråk kan uppnås och organiseras på skolområdet. Stöd för undervisningen i nationella minoritetsspråk, till exempel tillgång till läromedel, skulle ingå i Skolverkets analys. Skolverket skulle vid

genomförandet av uppdraget inhämta synpunkter från Universitets- och högskolerådet, lärosäten med uppdrag att anordna utbildning och lärarutbildning i de nationella minoritetsspråken, Sameskolstyrelsen, Folkbildningsrådet samt från Institutet för språk och folkminnen. Skolverket skulle även inhämta synpunkter från berörda parter och från företrädare för de nationella minoriteterna. Uppdraget redovisades i maj 2021.

För ytterligare information, se bland annat artikel 7.1 och 8.

3. Se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.

Se text under 7.1.f ovan om rätt till undervisning och styrdokument för undervisningen i modersmål/nationella minoritetsspråk. Statens skolverk fick i december 2020 i uppdrag att lämna förslag på hur en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk inom skolväsendet kan organiseras så att undervisningen i språken stärks. Skolverket ska, utifrån de fem nationella minoritetsspråkens och de olika skolformernas förutsättningar, föreslå hur ökad tillgänglighet till och bättre kvalitet i undervisningen i nationella minoritetsspråk kan uppnås och organiseras på skolområdet. Stöd för undervisningen i nationella minoritetsspråk, till exempel tillgång till läromedel, ska ingå i Skolverkets analys. Skolverket ska vid genomförandet av uppdraget inhämta synpunkter från Universitets- och högskolerådet, lärosäten med uppdrag att anordna utbildning och lärarutbildning i de nationella minoritetsspråken, Sameskolstyrelsen, Folkbildningsrådet samt från Institutet för språk och folkminnen. Skolverket ska även inhämta synpunkter från berörda parter och från företrädare för de nationella minoriteterna.

Regeringen tillsatte 2018 en utredning med uppgift att kartlägga behovet av åtgärder för att undersöka vilka faktorer som påverkar elevers deltagande i modersmålsundervisningen samt om och hur deltagande påverkar elevernas studieresultat. Utredningen lades fram 2019 och föreslog utökade rättigheter till modersmålsundervisningen, att undervisningen ska regleras i timplanen och få garanterad undervisningstid (SOU 2019:18).

4. Öka utbudet av tvåspråkig undervisning för finska.

Förordningen om tvåspråkig undervisning (2003:306) i högstadiet har förlängts under året.

5. Utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

I remisspromemorian "Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan" föreslår regeringen bland annat att det i grundlärarutbildningen, inriktningarna undervisning i F-3 respektive i 4–6 ska bli möjligt att välja modersmål/nationellt minoritetsspråk. Inga förkunskapskrav i det aktuella språket skulle krävas. Studierna i språket skulle omfatta 30 högskolepoäng. Detta skulle då öppna upp för att Sverige får ökade möjligheter att tillmötesgå de rekommendationer som Europarådet har gett och ger angående behovet av lärare i minoritetsspråk på alla nivåer.

För mer information, se artikel 7.1.h.

6. Upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har på regeringens uppdrag lämnat förslag till etablerande av språkcentrum. Rapporten, som lades fram 2019, föreslår att ett språkcentrum för finska upprättas i Uppsala. Rapporten har remitterats och en majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget som nu bereds inom Regeringskansliet.

Rekommendationer för omedelbar åtgärd för finska från expertkommittén

a. Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de finsktalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.

Se information under artikel 7.1.c. Skolverket ska i arbetet inhämta synpunkter från företrädare för de nationella minoriteterna.

b. Vidta åtgärder för att i samarbete med de finsktalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.

Se information under rekommendation 5 och artikel 7.1.h ovan.

c. Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för finska.

Se information under rekommendation 6 ovan.

d. Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.

Se information under rekommendation 1 ovan.

Vidare rekommendationer för finska från expertkommittén

e. Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja det finska språket.

Se information under artikel 7.1.c ovan.

f. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg inom utbildningsområdet.

På skolområdet finns Skolinspektionen vars uppdrag inom tillsyn och granskning rör utbildningen inom skolväsendet och alltså även utbildningen i nationella minoritetsspråk och utbildning för elever som tillhör en nationell minoritet. Vissa områden är särskilt relevanta för elever som tillhör en nationell minoritet, till exempel rätten till modersmålsundervisning och rätten till studiehandledning på modersmål. Detta ingår i Skolinspektionens regelbundna tillsyn.

Se vidare information under artikel 8.1.i

g. Säkerställa användningen av tolkning och översättning vid rättegångar på finska inom hela förvaltningsområdet, även när parten i fråga behärskar svenska.

Under februari 2021 fanns det i Sverige 44 auktoriserade tolkar i finska enligt uppgifter från Kammarkollegiet, som ansvarar för auktorisation av tolkar. Tolkarna finns utspridda över olika delar av landet. Den tekniska lösning för tolkning som Domstolsverket arbetar med att införa i domstolarna innebär att simultantolkning på distans snart kommer att kunna erbjudas oberoende av var domstolsprocessen pågår. Tekniken beräknas vara installerad i samtliga domstolar vid utgången av 2022. I övrigt hänvisas till redovisningen under artikel 9.

h. Stärka utbildningsutbudet på finska i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för finska.

Se information under rekommendationerna 3 och 5 ovan.

i. Främja användningen av finska i domstol.

Se information under rekommendation g. samt artikel 9.

j. Upprätta ett långsiktigt stöd till Sverigefinländarnas arkiv.

Arkivutredningen har i sitt betänkande ”Häriifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv” (SOU 2019:58) föreslagit att stödet till nationella enskilda arkivinstitutioner och organisationer ska förstärkas och att ett nytt statsbidrag ska inrättas för att stimulera tillkomsten av nya arkivcentrumlösningar. Vidare har utredningen föreslagit att Riksarkivet i samverkan med Institutet för språk och folkminnen och berörda minoritetsgrupper ska utreda förutsättningar för centrumlösningar med arkiv som bildats eller samlats in av och för övriga nationella minoriteter. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

k. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för finska i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

I december 2020 beslutade regeringen om ett uppdrag till Kungl. biblioteket vad gäller att genomföra en satsning på de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek för respektive språkgrupp och för landets kommuner. I uppdraget ingår bland annat att dessa bibliotek ska vara stöd för landets kommuner och främja medieförsörjning på de nationella minoritetsspråken. Tillgång till litteratur för barn och unga ska särskilt beaktas. Uppdraget ska genomföras i samarbete Sametinget och med de nationella minoriteterna.

II. MEÄNKIELI

ARTIKEL 7 – Mål och principer

Åtgärder under denna artikel redovisas huvudsakligen under motsvarande artikel för finska. Nedan redovisas eventuell information som är specifik för meänkieli.

7.1.a - Erkänna meänkieli som uttryck för kulturell rikedom

Meänkieli har talats i norra Sverige under lång tid men sågs länge som en varietet av finska. Skillnaderna mellan meänkieli och finskan uppstod i och med att Sverige och Finland skildes åt som stater 1809 och språket bär också likheter med kvänska som bland annat talas i norra Norge. Sedan 1980-talet pågår ett aktivt arbete med att revitalisera meänkieli som till följd av ett hårt assimileringstryck genomgått en språkbytesprocess till förmån för användandet av svenska. Det pågår arbete för att ta fram en standardiserad ortografi och det behövs stora insatser på områden såsom forskning, dokumentation och utbildning för att revitalisera språket.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) medverkar regelbundet i evenemang med syfte att visa upp och informera om meänkeliens särskilda status i Sverige. Isof:s språkvårdare i meänkieli medverkar vid seminarier och konferenser, till exempel på den europeiska språkdagen, där Isof informerar studenter om de nationella minoritetsspråken.

Tidsskriften Kielviesti, som kommer ut med fyra nummer per år innehåller fyra sidor på meänkieli. Där lyfts ämnen kopplade till språket meänkieli. Isof:s språkvårdare medverkar regelbundet i ett program som sänds i Sveriges radios redaktion Meänraatio där Isof svarar på frågor om meänkieli.

Meänkieli var ett av de språk som Isof under 2018–2019 undersökte i sin inventering av bibliotek och vårdcentraler i hela landet, för att se vilka språk som representeras i det offentliga rummet. Rapporten som publicerades i december 2019, visar bland annat att de regioner som tillhör förvaltningsområdet i Norra Sverige är bättre på att synliggöra meänkieli och de andra nationella minoritetsspråken. Isof:s språkvårdare i meänkieli medverkar också regelbundet i medier och andra offentliga sammanhang.

7.1.b - Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av meänkieli

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.c - Vidta beslutsamma åtgärder för att främja meänkieli

Institutet för språk och folkminnen (Isof) bedriver ett löpande arbete för att stärka meänkieli genom olika språkvårdande, terminologiska och språkpolitiska insatser. Regelbundna möten hålls i en språkvårdsgrupp. Gruppens uppgifter är att främja samarbetet mellan personer som har arbetat och vill arbeta med att utveckla ett skriftspråk för meänkieli, att samla och analysera de nuvarande sätten att skriva och stava på meänkieli samt att erbjuda stöd, råd och

rekommendationer för personer som vill ha hjälp i språkfrågor. Det hålls också årligen ett språkseminarium med meänkielitalare från hela landet. I övrigt bistår Isof myndigheter och allmänhet med råd och rekommendationer kring order och termer på meänkieli, samt håller föredrag och föreläsningar i samband med till exempel konferenser.

Under 2021 anordnade Isof tillsammans med Skolverket en konferens för modersmåls lärare. Syftet var att genom föreläsningar och erfarenhetsutbyten förbättra förutsättningarna för modersmålsundervisningen i språken.

Av det särskilda stöd för revitalisering av minoritetsspråken som Isof fördelar fick 10 projekt med inriktning mot språk- och kultur kopplat till meänkieli stöd 2020. Bland projekten som fått bidrag kan nämnas Tornedalsteaterns uppsättningar på meänkieli samt identitets- och språkläger på meänkieli för olika åldrar. Projekten innefattar ofta kulturella uttryck men har fokus på språklig revitalisering.

7.1.d - Underlätta och/eller uppmuntra användning av meänkieli i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet

För meänkieli är det terminologiska arbetet som Isof bedriver särskilt viktigt. Eftersom språket saknat ortografi är terminologiskt arbete en förutsättning för att språket ska kunna användas som ett offentligt språk, till exempel i kontakt med myndigheter.

Socialstyrelsen har under 2020 haft i uppdrag att implementera minoritetlagen på myndigheten och att utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde. Socialstyrelsen har bland annat översatt information till meänkieli till personal inom vården bland annat i samband med covid-19-pandemin.

Socialstyrelsen har genomfört åtta samråd med minoriteterna och intervjuat regionerna i förvaltningsområdena. Myndigheten har tillsammans med minoriteterna kommit fram till att man bland annat ska följa upp skyldighetsbärarna inom den kommunala äldreomsorgen. Uppföljningen kommer att avse språk, kulturkompetens och bemötande och företrädare för minoriteterna kommer att vara involverade i hela processen från framtagande av frågor till analys av resultat och eventuella förslag på insatser.

Andel särskilda boenden med möjlighet att tillgodose vård och omsorg av personer som talar meänkieli är 4 procent i riket och 34 procent i förvaltningskommunerna, enligt Socialstyrelsens rapport om insatser utifrån minoritetspolitikens mål 2020.

7.1.e - Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder meänkieli. Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.f - Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av meänkieli på alla vederbörliga nivåer

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.g - Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar meänkieli (även vuxna) att lära sig språket

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.h - Främja studier och forskning om meänkieli vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Umeå universitet har i uppdrag att anordna lärarutbildning i meänkieli. Universitetet erbjuder varje år behörighetsgivande kurser om 30 högskolepoäng eftersom det är mycket få personer som har betyg från gymnasieskolan som ger behörighet för akademiska studier i meänkieli. Vartannat år ges därutöver två kurser om vardera 15 högskolepoäng inom intervallet 1–30 högskolepoäng. Under läsåret 2019/2020 gavs den andra omgången av dessa kurser. Utöver de som uppnått behörighet genom universitetets behörighetsgivande kurser antogs personer som bedömts vara behöriga utifrån sin reella kompetens. Studerande som redan har en lärarexamen är behöriga modersmåls lärare i meänkieli när de genomgått dessa kurser och kan undervisa i grundskolan och gymnasieskolan.

Vidare anger universitetet att det i meänkieli finns bara en tillsvidareanställd lärare – en universitetsadjunkt i språkdidaktik med inriktning på meänkieli. Under läsåret 2019/2020 förstärktes lärarresursen i meänkieli tillfälligt med en timlärare. Vid Umeå universitet finns ytterligare ett antal lärare och doktorander som bedriver forskning av relevans för lärarutbildning i minoritetsspråk.

7.1.i - Främja transnationellt utbyte för meänkieli i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.2 - Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av meänkieli

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.3 - Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet. Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli inkluderas bland målen för undervisning och utbildning. Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på meänkieli bland sina mål

Meänkielitalande i Sverige har utsatts för historiska övergrepp och kränkningar. Det har lett till att talare inte vågat eller velat tala sitt språk och att det i mindre utsträckning förts vidare till kommande generationer. Regeringen beslutade 2020 att tillsätta en sannings- och försoningskommission för tornedalningar, kväner och lantalaiset som ska utreda, kartlägga och granska assimileringpolitiken och dess konsekvenser för minoriteten, grupper inom minoriteten och enskilda. Kommissionen ska också sprida information för att öka kunskapen

om minoriteten och dess historiska erfarenheter, och dessutom lämna förslag till fortsatta insatser för att bidra till upprättelse och främja försoning.

Medier har en viktig roll i synliggörandet av de språkliga minoriteterna och kan därmed bidra till respekt och förståelse mellan olika språkliga grupper. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen – Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Sveriges Utbildningsradio (UR). Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred allmänhet. Under 2020 sändes 1 203 timmar på meänkieli i sändningar i marknätet. Public service-utbudet ska även på ett övergripande plan präglas av folkbildningsambitioner och UR har ett särskilt ansvar för att erbjuda ett utbud riktat såväl till barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning, studieförbund och folkhögskolor. Under 2020 har UR satsat särskilt på att höja kvaliteten på språkproduktionerna. UR:s språkstärkande programutbud ska inte enbart vara på språken utan ska även i största möjliga mån vara kopplat till sin kulturella och historiska kontext. Programmen ska också kunna vara identitetsstärkande vilket bidrar till lärandet och ökar möjligheten för en användare att ta till sig av ett programinnehåll. På meänkieli har UR bland annat erbjudit programmet *Hasse ja Helmi* (målgrupp åk F–3) som genom musik, sång och ord lär ut språket.

7.4 - Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder meänkieli. Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör meänkieli

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 8 – Utbildning

8.1.iii - Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på meänkieli, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.biv - Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på meänkieli, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.civ - Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på meänkieli, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.div - Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på meänkieli, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.eiii - Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på meänkieli eller av resurser för studier av finska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter

Se information under 7.1.h för meänkieli.

8.1.fiii - Främja och/eller uppmuntra att meänkieli erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.g - Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till meänkieli

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.h - Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) meänkieli

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

8.1.i - Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i meänkieli och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.2 - Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i meänkieli på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där meänkieli av hävd används

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 9 – Rättsväsendet

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Regeringen vill understryka att rätten till muntliga och skriftliga kontakter på meänkieli i ärenden där den enskilde är part kvarstår och gäller såväl på nationell, regional och lokal nivå inom förvaltningsområdet för språket. Myndigheter ska också i övrigt sträva efter att bemöta enskilda på dessa språk. Enskilda har också alltid rätt till skriftliga kontakter på finska, meänkieli och samiska med vissa centrala myndigheter, exempelvis Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen.

I uppföljningsrapporten för 2019 framgår att det är möjligt att ha kontakter, och få svar på minoritetsspråk vid 12 av 15 länsstyrelser inom förvaltningsområden. Vidare har 94 procent av kommuner i förvaltningsområde informerat de nationella minoriteterna om deras rättigheter på olika sätt. 12 kommuner som ingår i något av de tre förvaltningsområdena uppger att information också lämnats på meänkieli vilket kan jämföras med att endast 10 kommuner ingår i förvaltningsområde för meänkieli. Som nämns under motsvarande artikel för finska har Sverige ett långtgående lokalt och regionalt självstyre och det är ytterst kommuner och regioner som avgör frågor som vilka dokument som ska tillhandahållas på minoritetsspråk. En allmän skyldighet att tillhandahålla tolk och översättning om den enskilde

inte behärskar svenska finns också i förvaltningslagen som gäller alla myndigheter på nationell, regional och lokal nivå. För ytterligare information hänvisas till motsvarande artikel för finska.

Ortnamnsvård

Institutet för språk och folkminnen, Isof, har ett omfattande arbete med ortnamnsvård inom samiskt och meänkieliskt språkområde. Myndigheten arbetar, genom sin forskning och sitt utvecklingsarbete, till att sprida kunskap och medvetenhet om enskilda ortnamn samt ortografier. Myndigheten medverkar även till att synliggöra ortnamn på meänkieli och samiska i Sverige genom sitt omfattande rådgivnings- och remissarbete till statliga myndigheter, kommuner och organisationer samt forskare och privatpersoner. När det gäller vad den senaste omkodningen av språkkoderna inneburit för kodningen av namn på meänkieli hänvisas till avsnittet för finska.

ARTIKEL 11 – Massmedia

11.1.a.iii - Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och TV-kanaler tillhandahåller program på meänkieli

Åtgärder under denna artikel redovisas huvudsakligen under avsnittet om finska.

Programverksamheten på de nationella minoritetsspråken är en central del av public service-företagens uppdrag. Under den senaste tillståndsperioden för public service ökade sändningarna på meänkieli från 837 timmar 2013 till 1 188 timmar 2019 varav ca 1 100 timmar var radiosändningar.

Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bland annat på minoritetsspråk, i s.k. public service-redovisningar. I mars 2021 lämnade företagen den första redovisningen avseende de nya sändningstillstånden. I redovisningarna framgår det att totalt 1 203 timmar har sänts på meänkieli i marknätet under 2020. SVT sände under året totalt 61 timmar på meänkieli i marknätet, SR sände totalt 1 123 timmar på meänkieli i marknätet, och UR har i både tv och radio sänt totalt 19 timmar på meänkieli i marknätet. Totalt har 407 av dessa timmar varit förstasändningar.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet av språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren. Sett till språket meänkieli kan vi mellan åren 2019 och 2020 utläsa en marginell ökning sett till det samlade programutbudet och en större ökning sett till förstasändningar.

11.1.d - Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på meänkieli

Under 2020 redovisades 407 timmar av förstasändningar på meänkieli.

11.1.ei - Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på meänkieli

Som framgår av Sveriges tidigare rapport kan presstöd ges för dagstidningar som riktar sig till språkliga minoriteter. De lättnader i kriterierna för presstöd som gäller för tidningar på finska, samiska och meänkieli och som beskrivits i Sveriges tidigare rapport kvarstår. En tidning som skriver delvis på meänkieli får begränsat driftsstöd. Eftersom tidningen skriver på två av minoritetsspråken får tidningen ett högre belopp 2 955 000 kronor. Tidningen ges ut två gånger per vecka och bevakar den svenska sidan av Tornedalen. Innehållet på meänkieli utgör 2–3 procent av tidningens totala innehåll, vilket motsvarar ungefär en halv sida. Innehållet på meänkieli var något högre för några år sedan och tidningen upplever det svårt att hitta någon som kan skriva på meänkieli.

Ett nytt teknikneutralt mediestöd för allmänna nyhetsmedier trädde i kraft den 1 februari 2019, vilket beskrivs ovan under finska 11.1.ei. Stödet har lättnader i kriterierna för att medier som riktas till nationella minoriteter lättare ska kunna uppfylla kraven för stöd. Mediastöd i form av stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning har under 2020 beviljats för tidningen som skriver delvis på meänkieli med sammanlagt 1 200 000 kronor för insatser för redaktionell bevakning i tre orter i Norrbotten (400 000 kronor per kommun).

Under 2020 har särskilda krisstöd riktats till mediebranschen med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19, vilket beskrivs ovan under finska 11.1.ei. Tidningen som skriver delvis på meänkieli har fått del av båda dessa satsningar. Tidningens stöd till följd av covid-19-pandemin har uppgått till 123 076 kronor i tillfälligt utgivningsstöd och 788 919 kronor i redaktionsstöd.

Statens kulturråd fördelar stöd för produktion och spridning av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken eller som riktar sig till nationella minoriteter, bland annat till tidskrifter på meänkieli.

11.1.fii - Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på meänkieli

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för produktion och distribution av svensk film och för viss dramaproduktion för tv. Dessa stöd kan även tilldelas produktioner på de nationella minoritetsspråken. Under 2019 och 2020 gjorde Svenska Filminstitutet även en särskild satsning på 10 kortfilmer på de nationella minoritetsspråken. Syftet med stödet är att främja film som delvis eller helt innehåller något av de nationella minoritetsspråken och därigenom breddar bilden av Sverige och Sveriges nationella minoriteter. En kortfilm på meänkieli har fått stöd. Filminstitutet har under 2020 även gett stöd till en lång spelfilm och ytterligare två kortfilmer på meänkieli.

ARTIKEL 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

ARTIKEL 14 – Utbyte över gränserna

Se redovisad information under artikel 7.1.i för finska samt meänkieli.

Rekommendationer avseende meänkieli

Rekommendationer från ministerkommittén

1. Vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

2. Stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

3. Se till att ”modersmålsundervisningen” uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

4. Se till att tvåspråkig undervisning erbjuds för meänkieli.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

5. Utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

6. Upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har på regeringens uppdrag lämnat förslag till etablerande av språkcentrum. Rapporten, som lades fram 2019, föreslår att ett språkcentrum för meänkieli inrättas med placering på två orter: Kiruna och Övertorneå. Rapporten har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Rekommendationer för omedelbar åtgärd för meänkieli från expertkommittén

a. Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de meänkielitalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.

Se information under artikel 7.1.c för finska.

- b. Vidta åtgärder för att i samarbete med de meänkielitalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**

Se information under rekommendation 5 för finska.

- c. Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för meänkieli.**

Se rekommendation 6 ovan.

- d. Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

Se information under rekommendation 1 för finska.

Ytterligare rekommendationer för meänkieli från expertkommittén

- e. Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja språket meänkieli.**

Se information under artikel 7.1.c för finska.

- f. Inrätta ett eller flera övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- g. Tillhandahålla ett utbud av tvåspråkig utbildning på meänkieli samt en lämplig undervisningsmodell för meänkieli.**

Se rekommendation 4 för finska.

- h. I samarbete med de meänkielitalande undersöka möjligheterna att erbjuda yrkesutbildning på meänkieli.**

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

- i. Uppmuntra de svenska myndigheterna att vidta åtgärder för att upprätta en långsiktig strategi för utvecklingen av undervisning och forskning i meänkieli inom högre utbildning.**

Se tidigare redovisning om nationell samordning av undervisning samt utveckling av lärarutbildning och reviderade uppdrag till bland annat Umeå universitet som ansvarar för meänkieli i artikel 7.1.h för finska och meänkieli.

- j. Stärka utbildningsutbudet på meänkieli i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för meänkieli.**

Se information under rekommendation 3 och 5 för finska.

- k. Främja användningen av meänkieli i domstol.**

Se information för finska under artikel 9.

l. Öka förekomsten av meänkieli i sändningsutbudet, särskilt TV.

Se information under artikel 11.

m. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för meänkieli i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

Se information under rekommendation k. för finska.

III. ROMANI CHIB

Åtgärder under detta avsnitt redovisas huvudsakligen under motsvarande artikel för finska. Nedan redovisas endast eventuell information som är specifik för romani chib.

ARTIKEL 7 – Mål och principer

7.1.a - Erkänna romani chib som uttryck för kulturell rikedom

Romani chib har talats i Sverige sedan 1500-talet och präglats av romsk invandring från olika delar av Europa och idag talas flera varieteter i landet. Det aktiva användandet av de varieteter som talats i Sverige under längre tid har påverkats negativt av det assimileringstryck som romer historiskt utsatts för. Den negativa särbehandling som romer historiskt utsatts för har också lett till att det inte har utvecklats en akademisk tradition för språket vilket medfört att det idag råder stor brist på utbildade lärare. Det finns därför en rad utmaningar i det pågående arbetet med att bryta språkbytesprocessen och främja revitalisering av språket.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) arbetar på olika sätt med att synliggöra romani chib. Myndigheten ger råd och rekommendationer om romani chib till myndigheter och allmänheten. Isof anordnar språkvårdseminarier om romani chib där företrädare för talare av romani chib träffas och utbyter kunskap och erfarenheter. Isof medverkar regelbundet i evenemang med syfte att informera om romani chib särskilda status i Sverige. Isof:s språkvårdare i romani chib medverkar också regelbundet i medier och andra offentliga sammanhang. För ytterligare projekt som involverar romani chib, se punkt 7.1.c för meänkieli.

7.1.b - Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av romani chib

Även om det inte finns någon ordning med förvaltningsområden för romani chib finns sedan 2019 en skyldighet för alla kommuner och regioner i landet att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Bestämmelsen, som återfinns i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, syftar till att kommuner och regioner ska ta ställning till hur det minoritetspolitiska arbetet ska bedrivas. Utformningen av mål och riktlinjer bör enligt förarbetena ske i samråd med de nationella minoriteterna. Även samrådsskyldighet och en skyldighet att erbjuda äldreomsorg, förutsatt tillgång till personal som behärskar språken, föreligger i de kommuner och regioner som inte ingår i ett förvaltningsområde.

7.1.c - Vidta beslutsamma åtgärder för att främja romani chib

Isof bedriver ett löpande arbete för att stärka romani chib genom olika språkvårdande, terminologiska och språkpolitiska insatser. Regelbundna möten hålls i en språkvårdsgrupp. Gruppens uppgifter är att främja samarbetet mellan personer som talar romani chib. En del är involverade i arbetet med att harmonisera romani chib. Det finns ett behov av att utarbeta fackterminologi inom olika samhällsområden så att romani chib ska kunna användas som ett officiellt språk.

Genom Isof:s revitaliseringsbidrag fick 12 projekt med inriktning mot bidrag på romani chib under 2020. Bland bidragen kan till exempel nämnas Malmö ungdomscentral som fick bidrag för projektet ”Romska ungdomar i fokus – språkfrämjande genom digitala verktyg” samt Romska dansföreningen med projektet ”Med språket genom historien”.

Under 2020 anordnade Isof tillsammans med Skolverket en konferens för modersmållärare i romani chib. Syftet var att genom föreläsningar och erfarenhetsutbyte förbättra förutsättningarna för modersmålsundervisningen i språken. Konferensen upprepades i februari 2021, då tillsammans med modersmållärare i meänkieli och jiddisch.

Arbetsförmedlingen utvecklar en myndighetsövergripande språkstrategi med syfte att tydliggöra hur Arbetsförmedlingen ska arbeta med språk och översättningar i olika kanaler. I denna beskrivs vilka skyldigheter myndigheten har gentemot de nationella minoriteterna vad gäller service på respektive språk. I ärenden där en kund är part ska det gå att använda finska, meänkieli och samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med myndigheten. För romani chib finns idag inte motsvarande krav på myndigheten som för ovannämnda språk. Eftersom användare av romani chib är en grupp som kan behöva särskilt stöd i sin inkludering i samhället och i kontakt med myndigheter, utreder Arbetsförmedlingen möjligheterna att erbjuda samma service vid muntlig och skriftlig kontakt på romani chib som för finska, meänkieli och samiska. En utökad möjlighet för minoriteten romer att använda sitt minoritetsspråk i kontakt med myndigheten kan bidra till att främja ett ökat förtroende för Arbetsförmedlingen, och samtidigt synliggöra målgruppen internt på myndigheten.

7.1.d - Underlätta och/eller uppmuntra användning av romani chib i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet

Isof arbetar med att utarbeta ordlistor på de olika varieteterna av romani chib. Det terminologiska arbetet är en förutsättning för att språket ska kunna användas som ett offentligt språk, till exempel i kontakt med myndigheter. Isof har ett pågående projekt att tillsammans med representanter från de olika varieteterna utarbeta skrivregler som avspeglar det som är gemensamt mellan de olika dialekterna, men också det som är särskiljande. Under 2019 publicerades en svensk-romani chib omsorgsordlista som tagits fram på varieteterna arli, kale, kelderash, lovari, polskromani samt resande romani. Under 2020 publicerades en Coronaordlista på romani chib, och 2021 en socialordlista på dialekterna arli, lovari och kelderash.

Som framgår av Sveriges tidigare rapport kan presstödet ges för dagstidningar som riktar sig till språkliga minoriteter. Ett nytt teknikneutralt mediestöd för allmänna nyhetsmedier trädde i kraft den 1 februari 2019, vilket beskrivs ovan under avsnittet om finska 11.1.ei. Stödet har lättnader i kriterierna för att medier som är riktade till de nationella minoriteterna lättare ska kunna uppfylla kraven för stöd. Dessa lättnader omfattar nyhetsmedier riktade till samtliga nationella minoriteter enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Under 2020 har särskilda krisstöd riktats till mediebranschen med anledning av spridningen

av sjukdomen covid-19 med samma lättnader för nyhetsmedier som är riktade till de nationella minoriteterna.

Främjande av romsk kultur 2016–2018

Inom ramen för ett regeringsuppdrag om romsk kultur har Statens kulturråd bland annat haft samråd, dialogmöten och särskild bidragsgivning till romska aktörer. I sin slutrapport 2019 lyfter myndigheten bland annat fram att det finns stor okunskap hos landets kulturinstitutioner om romsk kultur. Och att de saknar nätverk för att nå romska föreningar. Vidare framhålls att bidragsgivningen inte är anpassad till romska aktörers behov av stöd i ansökningsprocessen samt att sökanden har svårt att uppfylla krav på medfinansiering från kommuner och regioner. Myndighetens slutsatser är bland annat att det krävs fortsatta och långsiktiga insatser. Vidare framhålls att frågan kommer att finnas med i arbetet för breddat deltagande – där en ny tjänst som verksamhetsutvecklare ska driva arbetet vidare - bland annat utifrån Agenda 2030. Statens kulturråd fick 2020 också i uppdrag av regeringen att redovisa hur myndigheten arbetar för att synliggöra, bevara och utveckla romsk kultur, med utgångspunkt från regeringens strategi för romsk inkludering 2012–2032. Myndigheten har i sin årsredovisning bland annat framhållit att det är svårt för romska aktörer att finna regional och kommunal medfinansiering när de söker statligt stöd. År 2020 har Kulturrådet särskilt lyft denna fråga i arbetet med de regionala kulturplanerna och i dialogerna med regionerna.

Romsk läsambassadör på nationell nivå och andra romska läsambassadörer bland folkbiblioteken Kulturrådet utser inom ramen för sitt ansvarsområde en nationell läsambassadör. 2019–2021 utsågs den femte i ordningen, Bagir Kwiek, vars arbete främst har fokus på minoriteten romer. Genom läsambassadörens arbete har 17 folkbibliotek runt om i landet utsetts till romska läsambassader.

7.1.e - Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder romani chib. Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.f - Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av romani chib på alla vederbörliga nivåer

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.g - Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar romani chib (även vuxna) att lära sig språket

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.h - Främja studier och forskning om romani chib vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Utvecklingen av ämneslärarutbildningen i romani chib vid Södertörns högskola har fortsatt under 2020. Samverkan inom uppdraget inom Södertörns högskola har skett genom regelbundna möten i en arbetsgrupp som sedan 2016 benämns Forum för romska studier

(FFRS). Sedan arbetet med regeringsuppdraget inleddes 2012 har romska studier på högskolan utvecklats till att de facto bli ett eget ämne.

I årsredovisningen skriver högskolan vidare att man fortsatt ingår i Nätverket för högskoleutbildning i de nationella minoritetsspråken (NätMin), som innefattar de lärosäten som ansvarar för Sveriges fem nationella minoritetsspråk, där också Skolverket ibland deltar. Nätverket har träffats två gånger per termin för diskussioner och erfarenhetsutbyte gällande de nationella minoritetsspråkens situation och utveckling i ett skolperspektiv. Vidare ingår högskolan, och medarbetare i romska studier, sedan början av året inom ramen för Nordplus Higher Education i Nätverket Minoritetspedagogik i Norden som leds från Åbo Akademi och där också Stockholms universitet, Umeå universitet, Universitetet i Tromsø, Norge, och UC SYD, Institut for læreruddannelse, Haderslev, Danmark ingår.

Högskolan har under 2020 anordnat fristående kurser i romska studier när det gäller språket romani chib, romsk historia och antiziganism. De uppdragsutbildningar, riktade till romska brobyggare eller modersmålstalare i romani chib, som gavs under 2012–2019 genererade stort engagemang, med över 50 deltagare från olika romska grupper. Trots att dessa uppdragsutbildningar inte getts 2020 märks fortsatt ett ökat intresse för högre studier mer allmänt bland romer, och likaså finns ett växande intresse för romska studier på högskolan. Samarbetet med Central European University (CEU) i Budapest och Erasmus-samarbetet med MF Vetenskaplig Høyskole i Oslo har också fortsatt. Samarbeten har under året inlett med romska studier vid Harvard University, European Roma Institute for Arts and Culture (ERIAN) i Berlin, jämte Manchester och Graz universitet samt CNRS/LACITO i Paris som kommer att vara mycket betydelsefulla för utvecklingen av romska studier på Södertörns högskola.

7.1.i - Främja transnationellt utbyte för finska i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga

Isof:s språkvårdare i romani chib har regelbunden kontakt med universitet i bland annat Serbien, Kroatien, Tjeckien och Tyskland för kunskapsutbyte när det gäller terminologi på romani chib. Föreläsare från dessa länder medverkar på den årliga språkvårdsdag om romani chib som hålls i Isof:s regi. Det internationella samarbetet har de senaste åren också innefattat arbetet med att utforma skrivregler på romani chib – ett arbete som leds av Isof.

7.2 - Avskaffa alla ooberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av romani chib

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.3 - Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet. Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani chib inkluderas bland målen för undervisning och utbildning. Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på romani chib bland sina mål

Forum för levande historia har fortsatt i uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Enligt myndigheten har

planen bland annat fungerat som en plattform för spridning av ny kunskap, gett nya kontakter och samverkansytor för myndigheter. Planen har även förbättrat förutsättningarna för myndigheters och det civila samhällets fortsatta insatser och bidragit till att synliggöra och på ett riktat sätt motverka de olika formerna av rasism och liknande former av fientlighet, däribland antisemitism, antiziganism och rasism mot samer.

Statens skolverk och Socialstyrelsen lämnade en redovisning till regeringen över den brobyggerutbildning för personer med romsk språk- och kulturkompetens som genomfördes under perioden 2016 till 2019 (Ku 2016/00995). Myndigheterna bedömer efter tre år att brobyggerutbildningen vid Södertörns högskola och brobyggerverksamheten i kommunerna är viktiga insatser i arbetet för romsk inkludering även om deltagarantalet varit begränsat. Skolverket har lämnat en redovisning av uppdraget den 1 mars 2021.

Medier har en viktig roll i synliggörandet av de språkliga minoriteterna och kan därmed bidra till respekt och förståelse mellan olika språkliga grupper. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen – SR, SVT och UR. Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred allmänhet. Under den senaste tillståndspanoden ökade sändningarna på romani chib från 423 timmar 2013 till 540 timmar 2019, varav ca 440 timmar var radiosändningar.

Under 2019 beslutade regeringen, i enlighet med den inriktning som fastställts av riksdagen, om nya sändningstillstånd för de tre public service-företagen (prop. 2018/19:136). De nya tillstånden gäller för perioden 2020–2025. Mot bakgrund av den pågående medieutvecklingen där allt fler tar del av radio och tv via olika internetbaserade plattformar har villkoren avseende sändningar på de nationella minoritetsspråken delvis förändrats. Istället för ett ensidigt fokus på den totala omfattningen av utbudet fokuseras i högre grad dels på kvaliteten i utbudet, dels på tillgången till nytt utbud, så kallade förstasändningar eller förstapubliceringar. Programföretagens förstasändningar och förstapubliceringar av program på romani chib ska öka under tillståndspanoden 2020–2025 i förhållande till 2019 års nivåer.

Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bland annat på minoritetsspråk, i s.k. public service-redovisningar. I mars 2021 lämnade företagen den första redovisningen avseende de nya sändningstillstånden. I redovisningarna framgår det att totalt 546 timmar har sänts på romani chib i marknätet under 2020. SVT sände under året totalt 80 timmar på romani chib i marknätet, SR sände totalt 446 timmar på romani chib i marknätet, och UR har i både tv och radio sänt totalt 20 timmar på romani chib i marknätet. Totalt har 191 av dessa timmar varit förstasändningar.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet av språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren. Sett till språket romani chib kan vi mellan åren 2019 och 2020 utläsa en viss ökning sett till både det samlade programutbudet och förstasändningar.

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för produktion och distribution av svensk film och för viss dramaproduktion för tv. Dessa stöd kan även tilldelas produktioner på de nationella minoritetsspråken. Under 2019 och 2020 gjorde Svenska Filminstitutet även en särskild satsning på 10 kortfilmer på de nationella minoritetsspråken. Syftet med stödet är att främja film som delvis eller helt innehåller något av de nationella minoritetsspråken och därigenom breddar bilden av Sverige och Sveriges nationella minoriteter. Två kortfilmer på romani chib har fått stöd.

7.4 - Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder romani chib. Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör romani chib

Se information under motsvarande artikel för finska.

Rekommendationer avseende romani chib

Rekommendationer från ministerkommittén

1. Vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

2. Stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

3. Se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

4. Utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

5. Upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har på regeringens uppdrag lämnat förslag till etablerande av språkcentrum. Rapporten, som lades fram 2019, föreslår att ett språkcentrum för romani chib inrättas i Stockholm. Rapporten har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Rekommendationer för omedelbar åtgärd för romani chib från expertkommittén

- a. Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de romanitalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**

Se information under artikel 7.1.c för finska.

- b. Vidta åtgärder för att i samarbete med de romanitalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**

Se information under rekommendation 5 för finska samt artikel 7.1.h.

- c. Tillhandahålla information om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja romani-språken.**

Se redovisad information under motsvarande rekommendation e. för finska.

- d. Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

Se information under rekommendation 1 för finska.

Ytterligare rekommendationer för romani chib från expertkommittén

- e. Vidta lämpliga åtgärder för att upprätta ett språkcentrum för romani.**

Se information under rekommendation 5 ovan.

- f. Säkerställa att Folkbildningsrådets bidrag görs tillgängliga under följande år så att Agnesbergs folkhögskola ska kunna erbjuda vidareutbildning i romani.**

Det är Folkbildningsrådet som enligt lag har i uppgift att pröva frågor om fördelning av statsbidrag mellan bland annat folkhögskolor. Det är Folkbildningsrådet som fattar beslut om vilka folkhögskolor som får ta del av statens stöd till folkbildningen enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Det är vidare Folkbildningsrådet som följer upp och granskar verksamhet kopplad till statsbidraget. Rådet har möjlighet att återkräva utbetalt statsbidrag om det beviljats på felaktiga grunder eller om medlen inte har använts för det ändamål de har beviljats för.

För närvarande pågår en rättslig process då Folkbildningsrådet fattat beslut om att dra in rätten till statsbidrag för samt återkräva felaktigt använt bidrag till Interkulturella folkhögskolan (Agnesbergs folkhögskola). Beslutet har överklagats och ärendet handläggs i Stockholms förvaltningsdomstol.

- g. Stärka romanins ställning i sändningsutbudet.**

Se information under artikel 11.

h. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för romani i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

Se information under rekommendation k. för finska.

IV. SAMISKA

Åtgärder under detta avsnitt redovisas huvudsakligen under motsvarande artikel för finska. Nedan redovisas endast eventuell information som är specifik för samiska.

ARTIKEL 7 – Mål och principer

7.1.a - Erkänna samiska som uttryck för kulturell rikedom

Samiska, som också är ett urfolksspråk, har talats länge i Sverige och är idag ett av de mer synliga minoritetsspråken. Det är huvudsakligen fem varieteter (Sametinget föredrar benämningen fem samiska språk) som talas i den svenska delen av Sápmi: nord-, lule-, pite-, ume- och sydsamiska. Samtliga varieteter har standardiserade ortografier och det finns idag en stor efterfrågan på litteratur och media på samiska. SVT och SR har regelbundna sändningar på språket. För alla varieteter har en språkbytesprocess pågått under en lång tid. Det samiska språkets fortlevnad är nära knutet till de traditionella näringarna och kulturen.

Det är Sametinget som ansvarar för språkvård och språkarbete för samiska. Det sker bland annat genom Samiskt språkcentrum som sedan 2010 bedrivit ett framgångsrikt revitaliseringsarbete för sydsamiska. Samiskt språkcentrum utgör en samlande och pådrivande motor i det språkrevitaliserande arbetet. Språkcentrum stärker egenmakten och ger en naturlig förankring i språkgruppen. På uppdrag av regeringen har Sametinget 2020 lämnat ett förslag på handlingsprogram för bevarande av de samiska språken. Syftet med det kommande handlingsprogrammet är att främja möjligheten för de samiska varieteterna i den svenska delen av Sápmi att revitaliseras och fortleva som levande språk. Förslagen syftar till att ta ett samlat grepp för det samiska språkets överlevnad och vända den negativa språkutvecklingen. Sametinget har också föreslagit en utvidgning av Språkcentrums verksamhet till fler orter, såväl inom nordsamiskt som lule- och pitesamiskt område. Bedömningen är att fler talare och språkbärare kan nås genom en mer lokal förankring av verksamheten. Sametingets förslag har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Sametinget har ansvar för den samiska språkvården, men i Institutet för språk och folkminnets (Isof) språkpolitiska uppdrag ingår att informera om samerna som nationell minoritet och samiska som nationellt minoritetsspråk. Isof:s medarbetare föreläser och informerar om minoritetspolitiken i olika sammanhang.

7.1.b - Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av samiska

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.c - Vidta beslutsamma åtgärder för att främja samiska

Sameskolstyrelsen har i regleringsbrevet för 2021 fått en förstärkning om 6 miljoner kronor för 2021 och 2022 och 4 miljoner kronor från och med 2023. Medlen ska användas till Sameskolstyrelsens arbete med integrerad undervisning och till att förstärka läromedelsproduktionen på samiska.

7.1.d - Underlätta och/eller uppmuntra användning av samiska i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet

Institutet för språk och folkminnen, Isof, fick 2018 regeringens uppdrag att i samverkan med Sametinget, efter samråd med samiska organisationer, se över behovet av insatser för att samla in, bevara och vetenskapligt bearbeta arkivmaterial med koppling till urfolket samerna och de samiska språken. I uppdraget ingick att se över om det behövs ett förtydligande av det statliga ansvaret för samiskt kulturarv. Isof och Sametinget valde att redovisa olika förslag i sin gemensamma redovisning av uppdraget i juni 2019. Sametinget föreslog bland annat att Sametinget skulle få i uppgift att samla in, bevara, vetenskapligt bearbeta samt sprida kunskap och material om det samiska språket samt samiska dialekter, folkminnen, folkmusik och namn i Sverige. Isof föreslog bland annat att det statliga ansvaret för samiskt kulturarv ska förtydligas genom att ge Sametinget resurser för att bygga upp en arkivkompetens vid myndigheten samt att ge kulturarvsmyndigheter med samiskt material integrerat i sina samlingar resurser för att kunna digitalisera arkivmaterial med koppling till urfolket samerna och de samiska språken. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Integrerat i arkivsamlingarna i Uppsala och Umeå finns olika typer av samiskt material bevarat i form av inspelningar, uppteckningar, ord- och namnsamlingar och mycket annat, som tillsammans ger en rik bild av samisk kultur. De skriftliga samlingarna och biblioteket från avdelningen i Umeå finns kvar lokalt och för närvarande förvarade i stadsarkivets lokaler. Tillsyn och tillgängliggörande av detta material sker i samverkan med Västerbottens länsmuseum och Folkrörelsearkivet i Västerbotten och är reglerat i ett samverkansavtal. Isof:s personal deltar även i olika typer av publika evenemang (exempelvis Samiska veckan och enskilda föreläsningar) vid museet för att sprida kunskap om arkivsamlingarna.

Det ljudande materialet från Umeå är placerat i myndighetens klimatarkiv i Uppsala, detta för att säkerställa bevarandet efter den nu avslutade digitaliseringen. Samtliga ljudinspelningar finns således i digital form, tillgängliga för forskare och allmänheten, oavsett var i landet de befinner sig. Efterfrågan på det ljudande materialet är stor och tillgängliggörs även via myndighetens hemsida.

Under 2020 fick projekt med inriktning mot till språk- och kultur kopplat till samiska bidrag genom de revitaliseringsmedel som Isof fördelar. Projekten innefattar ofta kulturella uttryck men har fokus på språklig revitalisering. Bland projekten kan till exempel nämnas Sáminuorra, ett lärlingsprogram för samiska ungdomar (se vidare nedan) och Staaren siebrie, språkmöten på sydsamiska för alla åldrar, arrangerade av Östersund sameförening.

För att bidra till att vända den negativa trenden med språkbyte till svenska är utgångspunkten för Samiskt språkcentrum att talarna av språken och alla de andra som i någon form är bärare av samiska ökar användningen av språken. Ett flertal insatser och åtgärder har vidtagits av Samiskt Språkcentrum under 2020 som bidragit till att bromsa upp och på sikt kunna vända den negativa språkutvecklingen. Samiskt språkcentrum har under 2020 firat 10-årsjubileum

och det uppmärksammades med en digital språkdag den 5 november 2020. Under dagen förmedlades genom olika föreläsningar kunskap om det arbete som genomförts under decenniet, exempel på personlig språkutveckling hos enskilda personer och på de metoder för revitalisering som utvecklats.

För att stimulera och främja fler unga att använda samiskan har Samiskt språkcentrum initierat och påbörjat ett mentorprogram i samarbete med Sáminuorra (samisk ungdomsorganisation) med viss finansiering från Institutet för språk och folkminnen (Isof). Mentorprogrammet bygger på en metod för språköverföring mellan mentor och lärling. Syftet är att skapa nya och fler talare men också att indirekt stärka mentorns viktiga roll som förebild och språkbärare.

För att bidra till att stärka de samiska talarna och språkbärarna vid de tillfällen då språkval görs har Samiskt språkcentrum tagit fram olika språkverktyg. Dessa innefattar en årsmötesparlör på tre samiska språk som lanseras under 2021 vilken ska bidra till att fler ska våga använda samiska vid möten.

Samiskt språkcentrum har även under ett antal år tillsammans med Sameskolstyrelsen planerat och genomfört så kallade språkbadsläger för åk 5 och 6 i syfte att öka och utveckla elevernas kommunikativa förmåga i samiska. Under 2020 blev denna aktivitet inställd på grund av covid-19-pandemin. Istället har man inriktat sig på en digital fortbildningsdag där goda exempel och utmaningar presenterades av respektive språkbads lärargrupper. I och med att språkbaden under 2020 blev inställda har man fokuserat på att skapa lustfyllda aktiviteter för barnen under språkveckan Giellavahkku.

I syfte att främja flerspråkighet hos barn och i denna process stärka blivande eller nyblivna föräldrar har ett samiskt språkpaket, Giellaskurppo, tagits fram av Samiskt språkcentrum. Paketet har sedan flera år tillbaka distribuerats via regionernas barnavårds- och mödravårdscentraler.

Samiskt språkcentrum bjuder i samarbete med kommunerna inom förvaltningsområdet för samiska in till ortnamnsevent. Syftet har varit att stimulera till användning av samiska ortnamn och öka medvetenheten om ortnamnen som historisk och språklig kunskapskälla. Avsikten har samtidigt varit att genom samtal om och information kring ortnamn väcka nyfikenhet och intresse för samiskan, och därmed utgöra en ingång för enskilda att fortsätta att lära sig språket. Bedömningen är att ortnamnsevent är uppskattade och bidrar till synliggörande av språken och indirekt till att stärka de samiska talarna genom ökad kunskap om det egna språkliga kulturarvet.

Socialstyrelsen har under 2020 haft i uppdrag att implementera minoritetlagen på myndigheten och att utveckla långsiktiga former för att kontinuerligt följa de nationella minoriteternas situation inom myndighetens ansvarsområde. Socialstyrelsen har bland annat

översatt information till samiska till personal inom vården bland annat i samband med covid-19-pandemin.

Socialstyrelsen har genomfört åtta samråd med minoriteterna och intervjuat regionerna i förvaltningsområdena. Myndigheten har tillsammans med minoriteterna kommit fram till att man bland annat ska följa upp skyldighetsbärarna inom den kommunala äldreomsorgen. Uppföljningen kommer att avse språk, kulturkompetens och bemötande och företrädare för minoriteterna kommer att vara involverade i hela processen från framtagande av frågor till analys av resultat och eventuella förslag på insatser.

Andel särskilda boenden med möjlighet att tillgodose vård och omsorg av personer som talar samiska är 1 procent i riket och 7 procent i förvaltningskommunerna, enligt Socialstyrelsens rapport om insatser utifrån minoritetspolitikens mål 2020.

7.1.e - Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder samiska. Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk

Se information under motsvarande artikel för finska.

Sametinget fördelar bidrag till organisationer som företräder urfolket samer. Under 2020 fördelades ca 1,4 miljoner kronor till 72 organisationer. Syftet med bidraget är att stödja verksamheten för de organisationer som företräder samer inom det minoritetspolitiska området.

7.1.f - Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av samiska på alla vederbörliga nivåer

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.g - Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar samiska (även vuxna) att lära sig språket

Se information under motsvarande artikel för finska samt artikel 7.1.d för samiska ovan.

7.1.h - Främja studier och forskning om samiska vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Se information under artikel 8.1.eiii nedan.

7.1.i - Främja transnationellt utbyte för samiska i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga

Sámi Giellagáldu / Sáme Giellagáldo / Saemien Gielegaalitje är det gemensamma samnordiska språksamarbetsorgan som har till uppgift att bedriva språkvård och normering för de samiska språken. Organet är bildat av sametingen i Sverige, Norge och Finland och är knutet till Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR). Sametingen har under en längre tid arbetat med att utforma en organisationsform för Sámi Giellagáldu med en gemensam ledning och verksamhet där språkarbetare finns i Finland, Norge och Sverige. Sámi Giellagáldu utgår i sitt arbete från varje språkgrupps speciella behov och utmaningar beträffande normering och

terminologiarbete, för att bevara, stärka och utveckla det nordiska samiska språkarbetet. Sámi Giellagáldu bedriver även informationsverksamhet och ger råd och vägledning för språkanvändare i språkfrågor. Det gemensamma språksamarbetet inom Sámi Giellagáldu är av stor betydelse för att de samiska språken inte ska utvecklas i skilda riktningar i de olika länderna.

Samiskt språkcentrum utför tillsammans med Divvun-gruppen vid Norges arktiske universitet i Romsa bland annat ett omfattande arbete med att bygga upp de digitala orddatabankerna på Termwiki och webbplatsen satni.org. De nya ord som normeras blir direkt tillgängliga för allmänheten via dessa ordbanker.

SVT Sápmi och Sameradion som är de samiska delarna av public service-företagen SVT respektive SR samarbetar aktivt med sina finska (YLE) och norska (NRK) motsvarigheter kring det samiska utbudet. Framför allt samproducerar SVT, YLE och NRK det samiska nyhetsprogrammet Oddasat.

Under FN:s internationella år för urfolksspråk 2019, IYIL2019, initierades i samarbete med sametingen i Finland och Norge och en samisk språkvecka – Giellavahkku 2019. Tack vare de positiva erfarenheterna från arrangemanget 2019 anordnades en Giellavahkku även under 2020. Under veckan arrangerades en mängd aktiviteter i syfte att lyfta och synliggöra de samiska språken och på den gemensamma webbplatsen giellavahko.no publicerades information om evenemangen runt om i hela Sápmi. I samband med den samiska språkveckan uppmanades kommuner, regioner och ideella organisationer att på egen hand ordna temaveckor och olika språkaktiviteter. Lokala initiativ genomfördes också, såsom sagostunder på bibliotek och samiska inslag i skolor, förskolor och på äldreboenden. Samiskt språkcentrum anordnade under Giellavahkku fem digitala språkkvällar, en nordsamisk, en lulesamisk, en pitesamisk, en umesamisk och en sydsamisk. Giellavahkku bedöms ha positiv inverkan på samiskans status och bidrar till att synliggöra de samiska språken lokalt och nationellt, vilket därmed indirekt stärker de samiska talarna och språkbärarna.

7.2 - Avskaffa alla oberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av samiska

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.3 - Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet. Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska inkluderas bland målen för undervisning och utbildning. Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på samiska bland sina mål

Medier har en viktig roll i synliggörandet av de språkliga minoriteterna och kan därmed bidra till respekt och förståelse mellan olika språkliga grupper. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen – Sveriges Radio (SR), Sveriges Television (SVT) och Sveriges Utbildningsradio (UR). Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred

allmänhet. Under 2020 sändes 1 614 timmar på samiska i sändningar i marknätet. Public service-utbudet ska även på ett övergripande plan präglas av folkbildningsambitioner och UR har ett särskilt ansvar för att erbjuda ett utbud riktat såväl till barn- och ungdomsutbildning som vuxenutbildning, studieförbund och folkhögskolor. Under 2020 har UR satsat särskilt på att höja kvaliteten på språkproduktionerna. UR:s språkstärkande programutbud ska inte enbart vara på språken utan ska även i största möjliga mån vara kopplat till sin kulturella och historiska kontext. Programmen ska också kunna vara identitetsstärkande vilket bidrar till lärandet och ökar möjligheten för en användare att ta till sig av ett programinnehåll. På samiska har UR bland annat erbjudit programmet *Sámi jurdagat* (målgrupp gymnasiet), en podd där unga röster från Sápmi hörs på nordsamiska.

7.4 - Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder samiska. Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör samiska

Se information under motsvarande artikel för finska om det allmännas samrådsskyldighet.

Regeringen har aviserat att en liknande ordning med statsbidrag som finns för övriga minoriteter ska införas även för samiska organisationer. Samiska ungdomsorganisationer kan också söka bidrag för organisering via Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

ARTIKEL 8 – Utbildning

8.1.iii - Tillhandahålla förskoleundervisning eller en väsentlig del av förskoleundervisningen på samiska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.biv - Tillhandahålla undervisning i de lägre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de lägre årskurserna på samiska, åtminstone för de elever vars anhöriga så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.civ - Tillhandahålla undervisning i de högre årskurserna eller en väsentlig del av undervisningen i de högre årskurserna på samiska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.div - Tillhandahålla teknisk utbildning och yrkesutbildning eller en väsentlig del av den tekniska utbildningen och yrkesutbildningen på samiska, åtminstone för de elever som så begär och vars antal bedöms vara tillräckligt

För gymnasieskolans del finns yrkesutbildningen samiska näringar, ett riksrekryterande yrkesprogram med egna examensmål och en nationellt fastställd programstruktur.

Utbildningen har dessvärre lockat mycket få elever och har därför inte anordnats på flera år.

Lapplands gymnasium erbjuder också en särskild variant av samhällsvetenskapsprogrammet med samisk profil. Utbildningen innehåller kurser i samiska, samisk historia, samiskt hantverk

och entreprenörskap. Samhällsvetenskapsprogrammet är dock ett högskoleförberedande program.

8.1.eiii - Uppmuntra och/eller tillåta tillhandahållande av universitetsutbildning eller andra former av högre utbildning på samiska eller av resurser för studier av samiska som studieämne vid universitet eller högre utbildningsanstalter

I sin årsredovisning för 2020 skriver Umeå universitet, som har haft i uppdrag att anordna ämneslärarutbildning i samiska, att sedan 2016 erbjuds samiska enbart som fristående kurser på distans med möjlighet att bygga på med en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), dvs. det femåriga ämneslärarprogrammet i samiska finns inte längre kvar. Den kompletterande pedagogiska utbildningen ges på distans, vilket fungerar väl för den tilltänkta målgruppen som är utspridd över ett stort geografiskt område. Studerande finns på de fristående kurserna i både nordsamiska och sydsamiska. Två studerande som inom ramen för ämneslärarprogrammet fått tillgodoräkna sig tidigare studier i nord- respektive lulesamiska tar ämneslärarexamen 2020. Vidare anger universitetet att lärarkåren i samiska har utökats med två heltidsanställningar – dels en universitetslektor i samisk kultur, dels en universitetsadjunkt i språkdidaktik med inriktning på samiska, särskilt nordsamiska. Vid Umeå universitet finns i dagsläget sju lärare med inriktning mot tre olika samiska språk och samisk kultur. Fyra av dessa har en doktorsexamen. Miljön är dock fortfarande sårbar eftersom det i två av språken endast finns en lärare.

Umeå universitet samverkar med framför allt lärosäten i Norge men även i Finland, som bedriver undervisning och lärarutbildning i samiska, bland annat inom ramen för nätverket Indigenous Pedagogy in Teacher Education (IPED). I ett forskningsprojekt om lekens betydelse för språkutveckling ingår verksamma modersmåls lärare i samiska.

8.1.fiii - Främja och/eller uppmuntra att samiska erbjuds som ämne inom vuxen- och vidareutbildningen

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.g - Säkerställa att undervisningen i historia och kultur hänför sig till samiska

Se information under motsvarande artikel för finska.

8.1.h - Tillhandahålla grundutbildning och fortbildning av lärare som undervisar i (på) samiska

Se information under artikel 8.1.eiii.

8.1.i - Inrätta ett övervakningsorgan för att följa uppnådda framsteg i fråga om undervisningen i samiska och för att periodiskt avge offentliga rapporter om sina resultat

Statens skolinspektion har i uppdrag av regeringen att vidta åtgärder för att främja frågor som rör de nationella minoriteterna och minoritetsspråken utifrån lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt minoritetspolitikens mål och tre delområden.

Skolinspektionen ska följa upp, analysera och redovisa sina insatser. I redovisning av det minoritetspolitiska uppdraget för 2020 (Skolinspektionens dnr 2021:44) redogör

Skolinspektionen för myndighetens rapport med resultat från tematisk tillsyn avseende rätten

till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurs 7–9. Tillsynen visade bland annat att 22 av 25 huvudmän hade brister i erbjudandet. Skolinspektionen redogör bland annat också för regelbunden tillsyn avseende rätten till modersmålsundervisning och uppföljning av tillsyn när det gäller Sameskolstyrelsens skolor. Uppdraget för 2021 ska redovisas till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget med kopia till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 15 november 2021.

8.2 - Tillåta, uppmuntra eller tillhandahålla undervisning på eller i samiska på alla vederbörliga utbildningsnivåer även i andra områden än de där samiska av hävd används

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 9 – Rättsväsendet

Se information under motsvarande artikel för finska.

ARTIKEL 10 – Förvaltningsmyndigheter och samhällsservice

Se information under motsvarande artikel för meänkieli och finska.

ARTIKEL 11 – Massmedia

Åtgärder under denna artikel redovisas huvudsakligen under motsvarande artikel för finska.

11.1.a.iii - Vidta åtgärder för att offentliga radiostationer och TV-kanaler tillhandahåller program på samiska

Programverksamheten på de nationella minoritetsspråken är en central del av public service-företagens – SR:s, SVT:s och UR:s – uppdrag. Under den senaste tillståndsperioden för public service ökade sändningarna på samiska från 1 490 timmar år 2013 till 1 611 timmar år 2019 varav ca 1 400 timmar var radiosändningar.

Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bland annat på minoritetsspråk, i så kallade public service-redovisningar. I mars 2021 lämnade företagen den första redovisningen avseende de nya sändningstillstånden. I redovisningarna framgår det att totalt 1614 timmar har sänts på samiska i marknätet under 2020. SVT sände under året totalt 161 timmar på samiska i marknätet, SR sände totalt 1 432 timmar på samiska i marknätet, och UR har i både tv och radio sänt totalt 21 timmar på samiska i marknätet. Totalt har 834 av dessa timmar varit förstasändningar.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet av språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren. Sett till språket samiska kan vi mellan åren 2019 och 2020 utläsa en viss ökning sett till både det samlade programutbudet och förstasändningar.

11.1.d - Uppmuntra och/eller underlätta produktion och distribution av radio- och TV-program på samiska

Under 2020 redovisades 834 timmar av förstasändningar på samiska.

11.1.ei - Uppmuntra och/eller underlätta att åtminstone en vecko- eller dagstidning grundas och/eller upprätthålls på samiska

Det finns ingen dagstidning på samiska, däremot finns tidskrifter på samiska. Det statliga stödet för dagspress innehåller särskilda lätnader för att underlätta för tidningar på samiska och nyhetsmedier riktade till samer att uppfylla kraven för stöd.

Som framgår av Sveriges tidigare rapport kan presstöd ges för dagstidningar som riktar sig till språkliga minoriteter. De lätnader i kriterierna för presstöd som gäller för tidningar på finska, samiska och meänkieli och som beskrivits i Sveriges tidigare rapport kvarstår.

Ett nytt teknikneutralt mediestöd för allmänna nyhetsmedier trädde i kraft den 1 februari 2019, vilket beskrivs ovan under avsnittet om finska. Stödet har lätnader i kriterierna för att medier som är riktade till de nationella minoriteterna lättare ska kunna uppfylla kraven för stöd.

Under 2020 har särskilda krisstöd riktats till mediebranschen med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 med motsvarande lätnader för nyhetsmedier som är riktade till de nationella minoriteterna, vilket beskrivs ovan under avsnittet om finska.

Statens kulturråd fördelar även stöd för produktion och spridning av kulturtidskrifter på de nationella minoritetsspråken eller som riktar sig till nationella minoriteter, bland annat till tidskrifter på samiska.

11.1.fii - Tillämpa gällande bestämmelser för finansiellt stöd även till TV-program på samiska

Utöver tilldelningen av medel till public service finns inga statliga stöd för tv-produktion i Sverige.

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för produktion och distribution av svensk film och för viss dramaproduktion för tv. Dessa stöd kan även tilldelas produktioner på de nationella minoritetsspråken. Under 2019 och 2020 gjorde Svenska Filminstitutet även en särskild satsning på 10 kortfilmer på de nationella minoritetsspråken. Syftet med stödet är att främja film som delvis eller helt innehåller något av de nationella minoritetsspråken och därigenom breddar bilden av Sverige och Sveriges nationella minoriteter. Två kortfilmer på samiska har fått stöd. Filminstitutet har därutöver gett stöd till en lång dokumentärfilm på samiska.

ARTIKEL 12 – Kulturell verksamhet och kulturella inrättningar

12.1.a - Uppmuntra produktion, reproduktion och spridning av kulturella verk på samiska

I Statens kulturråds årsredovisning 2020 framgår att en kartläggning, i norsk regi, om hur samisk kultur finansieras i Sverige, Norge och Finland har genomförts. Kartläggningen är ett led i samarbetet mellan de tre ländernas Sameting, Kulturrådet, Taike i Finland och Samerådet.

Samiskt språkcentrum har i samarbete med Stiftelsen Gaaltije, som projektägare, och Region Jämtland Härjedalen anordnat skrivartävlingen Luste tjaeledh med syftet att stimulera skrivandet, främja intresset för och läsandet av sydsamisk litteratur. Alla inlämnade bidrag ingick i en antologi med syfte att öka utgivning av böcker på samiska.

Polarbibblo drivs av Regionbibliotek Norrbotten i samarbete med folkbiblioteken i Norrbotten. Polarbibblo har under 2020 uppgraderat webbplatsen polarbibblo.se. Avsikten är att etablera ett centrum för barns berättelser och skapande på samiska, meänkieli och svenska. Polarbibblo.se välkomnar barn och unga att skriva sagor, berättelser, poesi samt boktips på bland annat samiska, som sedan redigeras och publiceras på webbplatsen.

Under år 2020 tilldelades Sametinget 4 miljoner kronor för att användas specifikt som krisstöd till samisk kultur på grund av covid-19-pandemins konsekvenser.

12.1.b - Främja möjligheten att på andra språk få tillgång till verk framställda på samiska genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning

Svenska Filminstitutet kan bevilja stöd riktat till nationella minoriteter i fråga om bland annat dubbning. Under 2020 har Filminstitutet finansierat dubbning till sydsamiska av den nyproducerade och animerade långfilmen Mamma Mu hittar hem – Muahra Mu gåatan gaavna. Filmen har premiär under 2021 på sydsamiska, nordsamiska och svenska.

12.1.c - Främja möjligheten att på samiska få tillgång till verk framställda på andra språk genom att stödja och utveckla översättning, dubbning, eftersynkronisering och textning

Det samiska samhället har mycket gemensamt med andra urfolkssamhällen. Under Sámiediggies språkkonferens i Julevu 2019 hölls bland annat ett panelsamtal med inbjudna gäster från Australien och den samiska expertgruppen Verddet som jobbat med Disney inför filmen Frost 2/Jikŋon 2. Panelsamtalet handlade om hur urfolk kan arbeta för att få en rättmätig plats och vikten av att de framställs på rätt sätt i TV, filmer och andra medier.

Inför juledigheten 2020 presenterade SVT Selma máinnas/Selmas saga, dubbad till nordsamiska. Selmas saga var Sveriges Televisions julkalender 2016 men förvandlades efter en omarbetning till fyra halvtimmeslånga barnprogram.

12.1.d-h samt 12.2

Se information under motsvarande avsnitt för finska.

ARTIKEL 13 – Ekonomiska och sociala förhållanden

I denna del hänvisas till tidigare rapporter.

ARTIKEL 14 – Utbyte över gränserna

Se information under artikel 7.1.i för finska samt samiska.

Rekommendationer avseende samiska

Rekommendationer från ministerkommittén

- 1. Vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- 2. Stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- 3. Se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- 4. Öka utbudet av tvåspråkig undervisning för samiska.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- 5. Utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.**

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

- 6. Upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.**

Sametinget har på regeringens uppdrag lämnat förslag till etablerande av språkcentrum.

Rapporten, som lades fram 2019, föreslår att två ytterligare språkcentrum för samiska inrättas i Kiruna och Jokkmokk. Rapporten har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Rekommendationer för omedelbar åtgärd för samiska från expertkommittén

- a. Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att i samarbete med de samisktalande genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan.**

Se redovisad information under artikel 7.1.c för finska.

- b. Vidta åtgärder för att i samarbete med de samisktalande utveckla en strukturerad policy för lärarutbildning på alla utbildningsnivåer.**

Se information under rekommendation 5 för finska.

- c. Rapportera om inrättandet av språkcentrumet för de övriga samiska språken.**

Se rekommendation 6 ovan.

- d. Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.**

Se information under rekommendation 1 för finska.

Ytterligare rekommendationer för samiska från expertkommittén

- e. Inrätta ett övervakningsorgan för att följa vidtagna åtgärder och uppnådda framsteg för att erbjuda eller utveckla undervisning i samiska.**

Se motsvarande rekommendation f. för finska.

- f. Stärka utbildningsutbudet på samiska i de kommuner som inte ingår i förvaltningsområdet för samiska.**

Se information under rekommendation 3 och 5 för finska.

- g. Främja användningen av samiska i domstol.**

Se information under artikel 9 för finska.

- h. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för samiska i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.**

Se information under rekommendation k. för finska.

V. JIDDISCH

Åtgärder under detta avsnitt redovisas huvudsakligen under motsvarande artikel för finska. Nedan redovisas endast eventuell information som är specifik för jiddisch.

ARTIKEL 7 – Mål och principer

7.1.a - Erkänna jiddisch som uttryck för kulturell rikedom

Jiddisch är ett av de mindre minoritetsspråken och har talats i Sverige i ungefär 200 år. På senare år har jiddisch framförallt talats av den äldre generationen men intresset för jiddisch, även bland yngre generationer, beskrivs av företrädare som ökande. En försvårande omständighet för revitaliserings- och bevarandeåtgärder kan vara den antisemitism som jiddischtalare riskerar att möta. Det kan leda till att viljan att använda språket offentligt eller delta i undervisning i språket kan minska.

Institutet för språk och folkminnen arbetar på olika sätt med att synliggöra jiddisch. Myndigheten ger råd och rekommendationer om jiddisch till myndigheter och allmänheten. Isof anordnar referensgruppsmöten där företrädare för jiddischtalande träffas och utbyter kunskap och erfarenheter. Isof medverkar regelbundet i evenemang med syfte att informera om språket jiddisch och dess särskilda status i Sverige. Isof:s språkvårdare i jiddisch medverkar regelbundet i medier.

Jiddisch var ett av de språk som Isof under 2018–2019 undersökte i en inventering av bibliotek och vårdcentraler i hela landet, med syfte att se vilka språk som representeras i det offentliga rummet. Rapporten som publicerades i december 2019, visar bland annat att de regioner som tillhör förvaltningsområdet för finska, meänkieli och samiska i norra Sverige också är bättre på att synliggöra romani chib och jiddisch.

7.1.b - Trygga att gällande eller ny administrativ indelning inte utgör hinder mot främjande av jiddisch

Även om det inte finns någon ordning med förvaltningsområden för jiddisch finns sedan 2019 en skyldighet för alla kommuner och regioner i landet att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Bestämmelsen, som återfinns i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, syftar till att kommuner och regioner ska ta ställning till hur det minoritetspolitiska arbetet ska bedrivas. Utformningen av mål och riktlinjer bör enligt förarbetena ske i samråd med de nationella minoriteterna. Även samrådsskyldigheten och en skyldighet att erbjuda äldreomsorg, förutsatt tillgång till personal som behärskar språken, föreligger i de kommuner och regioner som inte ingår i ett förvaltningsområde.

7.1.c - Vidta beslutsamma åtgärder för att främja jiddisch

Genom Isof:s revitaliseringsbidrag fick projekt med inriktning mot jiddisch bidrag under 2020. Bland bidragen kan till exempel nämnas Judiska föreningen i Malmös projekt ”Kartguide över Malmös judiska historia på jiddisch.” och Judiska församlingen i Göteborgs

projekt ”Jiddisch i Relle”. Under 2021 arrangerade Isof en konferens för modersmållärare i romani chib, jiddisch och meänkieli (se motsvarande artikel för meänkieli).

7.1.d - Underlätta och/eller uppmuntra användning av jiddisch i tal och skrift i det offentliga (utbildning, rättsväsende, förvaltningsmyndigheter och samhällsservice, massmedia, kulturverksamhet och kulturella inrättningar, ekonomiska och sociala förhållanden, utbyte över gränserna) och privata livet

Isof ger råd och rekommendationer till myndigheter och allmänhet angående terminologi på jiddisch. Att nya termer utvecklas på jiddisch är en förutsättning för att språket ska kunna användas offentligt. Under 2020 publicerade Isof en tryckt jiddisch-svensk-jiddisch-ordbok. Ordboken ska finans tillgänglig i digitalt format under 2021.

Som framgår av Sveriges tidigare rapport kan presstöd ges för dagstidningar som riktar sig till språkliga minoriteter. Ett nytt teknikneutralt mediestöd för allmänna nyhetsmedier trädde i kraft den 1 februari 2019, vilket beskrivs ovan under avsnittet om finska 11.1.ei. Stödet har lättnader i kriterierna för att medier som är riktade till de nationella minoriteterna lättare ska kunna uppfylla kraven för stöd. Dessa lättnader omfattar nyhetsmedier riktade till samtliga nationella minoriteter enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Under 2020 har särskilda krisstöd riktats till mediebranschen med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 med samma lättnader för nyhetsmedier som är riktade till de nationella minoriteterna.

7.1.e - Upprätthålla och utveckla förbindelser inom de områden som omfattas av denna stadga mellan grupper som använder jiddisch. Upprätta kulturella förbindelser med grupper som använder andra språk

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.f - Tillhandahålla former och medel för undervisning i och studier av jiddisch på alla vederbörliga nivåer

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.1.g - Tillhandahålla möjligheter för dem som inte talar jiddisch (även vuxna) att lära sig språket

Se information under motsvarande artikel för finska. I övrigt hänvisas till information i tidigare rapporter.

7.1.h - Främja studier och forskning om jiddisch vid universitet eller motsvarande läroanstalter

Inför år 2021 fick Lunds universitet ett nytt uppdrag i regleringsbrevet om att lärosätet ska arbeta i riktning mot lärarutbildning med inriktning mot jiddisch.

I regleringsbrevet fram till och med 2020 har Lunds universitet haft i uppdrag att erbjuda utbildning i jiddisch. I årsredovisningen för 2020 rapporterar Lunds universitet att 7 kurser i jiddisch har erbjudits under 2020. 74 personer har sökt och totalt 23 personer har deltagit i minst en av kurserna.

7.1.i - Främja transnationellt utbyte för jiddisch i lämpliga former inom de områden som omfattas av denna stadga

Isof:s språkvårdare i jiddisch har regelbunden kontakt med universitet och andra institutioner i andra länder i språkpolitiska och språkvetenskapliga frågor som rör jiddisch. Isof:s språkvårdare deltar regelbundet på internationella konferenser och seminarier med och på jiddisch i Europa.

7.2 - Avskaffa alla ooberättigade åtskillnader, undantag, restriktioner eller preferenser som gäller användning av jiddisch

Se information under motsvarande artikel för finska.

7.3 - Främja ömsesidig förståelse mellan alla språkliga grupper i landet. Främja att respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch inkluderas bland målen för undervisning och utbildning. Uppmuntra massmedia att inkludera respekt, förståelse och tolerans med avseende på jiddisch bland sina mål

Medier har en viktig roll i synliggörandet av de språkliga minoriteterna och kan därmed bidra till respekt och förståelse mellan olika språkliga grupper. Medier fyller också en viktig funktion genom att rapportera om olika skeenden som rör de nationella minoriteterna. Ett särskilt stort ansvar har public service-företagen, SR, SVT och UR. Public service-företagens sändningar på de nationella minoritetsspråken bidrar till att de språkliga minoriteterna synliggörs för en bred allmänhet.

I sändningstillstånden för perioden 2014–2019 omfattades inte jiddisch av villkoret om en årlig ökning av utbudet. Programföretagens utbud på jiddisch är också mycket litet med ett fåtal timmar varje år. I de nya tillstånden för perioden 2020–2025 har jiddisch till skillnad från tidigare motsvarande ställning som övriga nationella minoritetsspråk. Mot bakgrund av att det under föregående tillståndsperiod inte funnits något krav på en ökning av utbudet på jiddisch omfattas hela utbudet på jiddisch om krav på en ökning den kommande tillståndsperioden. Det samlade utbudet på jiddisch ska alltså öka under tillståndsperioden 2020–2025 i förhållande till den nivå som uppnåddes i slutet av 2019.

Programföretagen redovisar årligen omfattningen av utbudet i radio och tv, bland annat på minoritetsspråk, i s.k. public service-redovisningar. I mars 2021 lämnade företagen den första redovisningen avseende de nya sändningstillstånden. I redovisningarna framgår det att totalt 19 timmar har sänts på jiddisch i marknätet under 2020. SVT sände under året totalt 4 timmar på jiddisch i marknätet, SR sände totalt 9 timmar på jiddisch i marknätet, och UR har i både tv och radio sänt totalt 5 timmar på jiddisch i marknätet. Totalt har 9 av dessa timmar varit förstasändningar.

Bolagen har tagit fram ett gemensamt index för att mäta hur det totala utbudet av språken har utvecklats i förhållande till tillståndsvillkoren. Trots att den totala sändningstiden på jiddisch är betydligt lägre än för de andra nationella minoritetsspråken, har det mellan åren 2019 och 2020 skett en ökning sett till både det samlade programutbudet och förstasändningar på språket.

Svenska Filminstitutet fördelar stöd för produktion och distribution av svensk film och för viss dramaproduktion för tv. Dessa stöd kan även tilldelas produktioner på de nationella minoritetsspråken. Under 2019 och 2020 gjorde Svenska Filminstitutet även en särskild satsning på 10 kortfilmer på de nationella minoritetsspråken. Syftet med stödet är att främja film som delvis eller helt innehåller något av de nationella minoritetsspråken och därigenom breddar bilden av Sverige och Sveriges nationella minoriteter. Två kortfilmer på jiddisch har fått stöd.

Judiska museet har fortsatt arbetat med att värna och tillgängliggöra den judiska kulturen i Sverige. I Judiska museets nya lokaler i Stockholm förevisas svensk-judisk historia och kultur och museet samarbetar med en rad olika aktörer, däribland flera läns museer, kring dessa frågor. Regeringen har nyligen förstärkt finansieringen av museet med 2 miljoner kronor årligen.

7.4. Ta hänsyn till de behov och önskemål som uttrycks av de grupper som använder jiddisch. Inrätta ett organ för att ge råd till myndigheterna i alla frågor som rör jiddisch

Se information under motsvarande artikel för finska.

Rekommendationer avseende jiddisch

Rekommendationer från ministerkommittén

1. Vidta åtgärder för att inkludera språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

2. Stärka utbildningen när det gäller samtliga minoritetsspråk genom att anta en övergripande och strukturerad strategi som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se motsvarande rekommendation för finska. Se också svar på rekommendation a. för finska från expertkommittén samt vidare om särskilt uppdrag till Lunds universitet för jiddisch.

3. Se till att "modersmålsundervisningen" uppfyller de krav som anges i konventionen och erbjuder en adekvat språkundervisning som gör att eleverna kan uppnå fullt utvecklad kompetens i de berörda språken.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

4. Utveckla ett lärarutbildningssystem som utgår från såväl de minoritetsspråkstalandes behov som situationen för respektive språk.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

5. Upprätta språkcentrum för alla landsdels- eller minoritetsspråk, liknande de som redan finns för samiska.

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har på regeringens uppdrag lämnat förslag till etablerande av språkcentrum. Rapporten, som lades fram 2019, föreslår att ett språkcentrum för jiddisch inrättas i Stockholm. Rapporten har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Rekommendationer för omedelbar åtgärd för jiddisch från expertkommittén

a. Vidta åtgärder samt rapportera om de insatser som görs för att genomföra förslagen från utredningen om nationella minoritetsspråk i skolan vad gäller undervisning på/om jiddisch.

Se information under motsvarande rekommendation för finska.

b. Informera om vilka åtgärder som har vidtagits för att upprätta och genomföra den planerade handlingsplanen i syfte att främja språket jiddisch.

Se information under motsvarande rekommendation e. för finska.

c. Utöka grunderna i diskrimineringslagen så att de uttryckligen omfattar diskriminering på grund av språk.

Se information under rekommendation 1 för finska.

Ytterligare rekommendationer för jiddisch från expertkommittén

d. Vidta lämpliga åtgärder för att upprätta ett språkcentrum för jiddisch.

Se information under rekommendation 5 ovan.

e. Säkerställa att Folkbildningsrådets bidrag görs tillgängliga under följande år så att Paideia folkhögskola ska kunna erbjuda vidareutbildning i jiddisch.

Det är Folkbildningsrådet som enligt lag har i uppgift att pröva frågor om fördelning av statsbidrag mellan bland annat folkhögskolor. Det är Folkbildningsrådet som fattar beslut om vilka folkhögskolor som får ta del av statens stöd till folkbildningen enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Paideia folkhögskola får statsbidrag från Folkbildningsrådet.

f. Främja inrättandet av bibliotekstjänster för jiddisch i enlighet med den nationella biblioteksstrategin.

Se information under rekommendation k. för finska.